

2610

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG СВІТ

річник II. число 8., май 2004
II. évfolyam 8. szám, május 2004

Національний День Русина у Осовді

Учїмся од Сокирницького Сирохмана

Презентація каталога Атаназа Фединця

indító fejedelemségekben nem találja ennek nyomát és ezért veti el, figyelembe véve a ruszinok első történetírójának, Bidermannak⁵ is a több variációt felvázoló álláspontját. A mai tudományos elképzelések az Anonymusnál említett ruténekben a varég harcosok, ruszok kisebb csapatait ismerik fel, annál inkább, mivel a régészet a lokalizálhatóan számbavehető temetőikben hosszú, egyenes karddal eltemetett, a korabeli átlaghoz képest igen magas növésű, norman jellegű leleteket talált. Így a gyeprürendszerbe illeszkedő Csomán is, amelyhez a védelmi vonal felépítése alapján Oroszi község kapcsolható, de így van ez a középmagyarországi és nyugati Oroszi községek esetében is.

c.) A harmadik elképzelés egyértelműen a gyeprürendszer megszűnte után megjelenő telepese falvakban látja a ruszinok elődeit. Hodinka Antal erre találta a legtöbb adatot s ezt tudja a legmeggyőzőbben bizonyítani, de nem zárja ki az első két változatot sem.

Ez a megközelítés a tudós véleményalkotását igazolja. A mai adatok ismeretében, amelyekhez már hozzájárult Szabó István korszerű telkepüléstörténete, az antropológia és a genetika is, egy szintézis lehetősége vetődik fel. Ezért volt példamutató, ahogyan Hodinka kizárta a szélsőségeket, de teret adott a jövő bizonyító erejű kutatásainak is.

II. A második a Korjatovics féle oklevél illetve a „betelepülés”.

Ennek alapja a munkácsi bazilita kolostor állítólagos alapító irata, amelyet 1360-ban állított ki Korjatovics Tódor podóliai herceg. Ennek a kérdéskörnek van a legnagyobb irodalma s a vonatkozó dokumentumokat, az ezzel kapcsolatos elemzéseket és állásfoglalásokat municiózus pontossággal tekinti át Hodinka. Kerüli a kommentárokat, mégis szükségszerű következtetésekre jut.

Ezek egyik legfontosabbika, hogy bizonyítva látja az alapítólevél hamis voltát s így annak későbbi átiratát is véleményezi. Hitelesnek tartja ugyanakkor az un. mátyási dokumentumokat, különösen Korvin János 1493-as oklevelét, amely bizonyos szempontból kompromisszumot jelent és adománylevélként is értékelhető.

Különösen fontos a lokális történelem szempontjából, hogy 1360-ban, Koriat herceg negyedik fia, Tódor nem tartózkodott Magyarországon. Jelenléte a következő század első éveire tehető, amikor lényegében menekültként a magyar király vendégbarátságát élvezte. Befogadásának körülményei kérdőjelezik meg azt a legendát, amely magát a ruszinok letelepedését is a herceg személyéhez köti.

Ami a Korjatovics féle okleveleket illeti, Hodinka véleménye szerint mindenkor anyagi természetű viták középpontjában állt. Minden, első pillanatban negatívan megítélhető ténynek azonban meg lehet találni a pozitívumát. Az oklevél körüli viták nélkül nem jött volna létre a ruszinok történetének legteljesebb gyűjteménye: Basilovits Notitiája.

Említettük, hogy Hodinka rendkívüli gondossággal és alapossággal vizsgálta a Korjatovics-féle legenda szakmai viszonyrendszerét. Ma már a korszerű technikai feltételek birtokában sokkal egyértelműbben eldönthető lenne néhány

vitás kérdés, ez azonban a hozzáférést biztosító intézményeknek nem áll érdekében.

III. Sokban összefügg az előző kérdéskörrel a **ruszin püspökség kialakulásának anyagi érdekekkel motivált érvrendszere**. Hodinka ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy az 1360-as datálás nem valós adatokra épül. A munkácsi kolostor létrejötté az 1426 és 1458 közötti időszakra tehető az oklevelek bizonyossága szerint. Ez tehát az 1391-es alapítású körtvélyesi (grusevó) után a második görög szertartású kolostora a régiónak. Néhány évtized alatt a ruszinok vallási központjává vált és mint székes (püspöki) kolostor 1751-ig a vallási és egyházi élet központja volt.

Az ezt követő néhány vitás pontban Hodinka nem foglalt vitákban megnyilvánuló közvetlen álláspontot. Egyrészt ezeket a kérdéseket méltatlannak érezte a saját szakmai

tekintélyéhez, tudásával összevetve, másrészt határozottan előadta érvet az egyeteme katedrán, magánbeszélgetésekben. Véleményével tehát közvetve, kortársai és a tanítványok írásaiban ismerkedhetünk meg.

IV. Eléggé tettenérhető eredetű és különös fordulatokban bővelkedik a **Petunye (Pető) főúr nevéhez fűzött lázadás, népmozgalom**. Hodinka Antal egyháztörténeti monográfiájából⁶ tudjuk, hogy szakmai szempontból nem értékelte túl sokra Mészáros Károlynak a ruszinok politikai történetéről szóló munkáját⁷ Olyannyira, hogy elemzésére sem vállalkozik, véleményét elsősorban már említett egyetemi előadásain fogalmazta meg. Ezt Bonkáló Sándor rekonstrukciójából ismerhetjük⁸ Ezek szerint az Aba nembéli Petőből, Kopasz nádor famulusából e romantikus hajlamú szerző teremtett görög szertartású ruszin főurat, Petenykót(!), aki népéért és vallásáért fogott fegyvert. Pedig, ahogy Kontratovics Irén írta a Zorja-Hajnal c. folyóiratban⁹, „Nekünk nincs politikai

történelmünk. nincsenek politikai hőseink...A mi igazi történelmünk szociális-gazdasági múltunkban, a rutén paraszt szociális-gazdasági életében rejlik...”

V. A történeti kronológiától függetlenül kell tárgyalnunk **Laborc vezér és Uzshorod legendáját**.

Hodinka Antalnak a Névtelen Jegyző munkájával kapcsolatos véleményét már érintettük. Erről és a korai források hitelességéről részletesen olvashatunk 1923-as kismonográfiájában¹⁰. Ez a krónika említi Laborc vezért, aki Anatolij Kralickij elbeszélésében romantikus hősként jelenik meg. Az uzshorodi (sic) várban székelő utolsó ruszin fejedelem, Laborc menekülés közben vesztette életét egy folyónál, amelyet róla neveztek el Laborcnak. A történettudomány egyik alaptétele, hogy személyekről nem neveznek el a folytonosságot jelentő vizeket, esetleg fordítva. Ez a romantikus legenda épp olyan mint Vörösmarty regéinek történeti hősei. A különbség csak az, hogy a magyar költő műveire nem alapoznak tudományos tételeket. Helyén kezelve és értékelve ez a legenda is beépülhet egy nemzet hagyományába.

Más kérdés azonban Uzshorod elnevezése. Ungvár nazálsával ugyanis előtagában valóban korai szláv eredetű. Itt a nemzeti büszkeséget erősíteni szándékozó romantikus

elképzelés fordul önmaga ellen. E két „adat” a korabeli nyelvészek közt már-már a szakmai leiterjakab példája volt. Mindkét adatot a már említett Bonkáló Sándor cáfolja az egyéb legendákkal együtt, tudását Hodinka Antal alapvető munkáira és tanítására alapozva, de kifejti véleményét Sztripszky Hiadoris.

Látjuk: Hodinka Antal a lényegi kérdésekre koncentrált, azokon belül viszont egyként felvonultatva az érveket és ellenérveket. Igen érzékletesen fogalmazza meg ezt Dr. Ortutay Elemér, aki büszkén vallotta magát Hodinka tanítványának. „Okosan kell tanulni, - írta emlékezéseiben - fejjel, rendszeresen és mindent átrágni, megemészteni és csak után írni, cselekedni és emberebb emberré lenni.”¹¹ Nem harcosa egy-egy kérdésnek, csupán a tudományos igazság felderítésére törekszik. S ez a tudós, a tudomány etikája. Amiből napjainkban erős hiány van, deficit.

Nyilvánvaló, hogy nekünk melyik megközelítést kell követnünk.

Jegyzetek:

1. Fichte, Johann Gottlieb: Reden un die Deutsche Nation.
2. Demeter M. Attila: Nacionalizmus Kelet- és Közép-Európában. Székelyföld. IV. évf. 3. Sz., 2000 március. 100-106.p.
3. Zsatkovics Kálmán: A munkácsi görög katolikus püspökség története. (Ism.). GKSZl. 1910. 13. sz. 107. p.
4. Hodinka Antal: Az orosz évkönyvek magyar vonatkozásai. MTA, Budapest, 1916.
5. Biderman, H.: Die ungarischen Ruthenen, ihr Wohngebiet, ihr Erwerb und ihre Geschichte. Innsbruck, I. 1862. II. 1867.
6. Hodinka Antal: A munkácsi görög-katolikus püspökség története. Budapest, MTA 1910.
7. Mészáros Károly: A magyarországi oroszok, Pest, 1850.
8. Bonkáló Sándor: A rutének. Franklin. Társulat kiadása. H. és é. nélkül.
9. In.: Csátáry György: Zorja- Hajnal. A Kárpátaljai Tudományos Társaság (1941-1944). Mandátum Kiadó - Hatodik Síp Alapítvány. Budapest-Beregszász 1995.
10. Hodinka Antal: A kárpátaljai rutének lakóhelye, gazdaságuk és múltjuk. Budapest 1923.
11. Ortutay Elemér, Dr.: „...Holnap is felkel a nap”. Emlékeim. Intermix. Ungvár-Budapest 1993.

S. Benedek András

Dr. Medve Zoltán professzor ünnepi beszéde a Hodinka Antal emléktábla avatásán

**Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség,
Hölgyeim és Uraim!
Русины, сестры и братья
и широка дружина!**

Századokon át élt, - és napjainkban újra él, - a történelmi Magyarországon, a Keleti-Kárpátok alján egy maroknyi cirillbetűs kultúrát hordozó népcsoport, amely, bár szegénységben, de háborítatlanul dolgozott a mindennapi betevő falatért a terület elszakításáig, a trianoni békekötésig. A nagyhatalmak politikája által nyújtott látszólagos önrendelkezési jog alapján, de a nép megkérdése nélkül, a XX. század folyamán hat politikai rendszert kellett kiszolgáltatnia, miközben az „újraegyesülés” történelemhamisító jelszavával a legmagasabb társadalmi formációt ígérő kényszerbirodalom teljhatalmú ura Sztálin, törvényes rendelettel ősei hitétől és anyanyelvétől is megfosztotta.

Ennek a népnek, a gens fidelissimának, - amely magát mindig ruszinak nevezte, és ma is nevezi, - fiaként született száznegyven évvel ezelőtt a professor fidelis decanus, rector magnificus et academicus: **Antonius Hodinka.**

Világnézete alapját s benne a tudományszeretetet otthonából hozta magával. A „graeci fideles” számára **Mária Terézia** által létrehozott **Munkácsi Görögkatolikus Püspökség** ungvári szemináriuma, majd a **Pázmány Péter** alapította egyetem teológiai fakultása, és a vele szorosan együttműködő **Központi Szeminárium Egyházirodalmi Iskolája**, valamint a filozófiai kar, - minthogy ott „az ország különböző etnikumú gyermekei a közös pátria hú fiaiként szép egyetértésben éltek együtt”, - elmélyítették és tudatosá tették meggyőződését, támogatták a tudományok, elsősorban a történelemtudomány iránti érdeklődését, és kitárták előtte a tudomány világába vezető kapukat.

Ő ezeket a külső szemlélő által „véletleneknek” is felfogható „előkészületi”, majd a későbbi, - immár tudományos alkotói állomásokat az okság elve alapján a **Gondviselésre** „hárítva”, - pécsi dékánása idején úgy nyilatkozott, hogy ezen az úton jutott el Zemplénből a

ladoméri szülőháztól a máramarosi Hidegpatakiig, a Vicsa folyón a Latorcáig, majd az Ungtól a Tiszáig és a Dunáig Pestre. Egy kis „terelő út” **Bécs**et és **Rómát** jelentette, hogy majd a veszített háború után a pozsonyi professzorsága megszűntével, **Pécs**et újakezdve folytassa rábízott és vállalt tevékenységét.

Az említett tudományos állomásokat olyan kiváló tudós püspökök személyes szellemi mecenatúrája és barátsága is kísérte, mint a római Magyar Történeti Intézet alapítója: **Fraknói Vilmos**, - a hegyvidéki nyomorenyhítés segítője: **Firczak Gyula**, - ennek a pécsi tudománycentrumnak az építője, amelynek főbejáratánál állunk: **Zichy Gyula**, - hogy a **XIII. Leó pápával** történt találkozásáról ne is beszélünk.

A tudományos életútjához szorosan hozzátartozó társadalmi, azaz mindennapi, emberi világát kollégái és hallgatói, - az akkori szokás szerint latin nyelven, - a cogito ergo sum sorrendiséget jelölő filozófiai alaplól kiindulva a **homo sum, nihil humani a me alienum esse puto** mindenkor gyakorlásával, módszerét pedig a vox humana regiszter állandó jellegű bekapcsolásával érzékeltették.

A **civis Romanus sum** elv vállalását kétpólusú értelmezésben maga adja tudunkra azzal, hogy tagadja a semleges világnézet létezését. Kőkemény talajon, hajlíthatatlan gerinccel, nádszál egyenesen állva, tudós történészként vallja az élő Róma valóságát és igazát. **Harmadik Rómát szláv eredet mellett sem ismer.** A *derivált* - azaz a senkit ki nem záró, sőt: minden tisztességes embert befogadó univerzalitás elve szent és profán értelemben személyéhez kapcsolva állandó attribútumként használható. Hasonlót vall szlavista tudós szófejtése a christianos görög vocabulum szlávba átvett христианин és крестьянин azonosságával, amelynek meglétét a tudományban máig megkerülhetetlen alaplóműben megírva a ruszin nép unio előtti társadalmában is kimutatta.

A **civis Romanus sum** elv polgári, hungarus-tudati jelentését a mohácsi vész négyszáz éves évfordulója alkalmából mondott beszédéből, dékáni székhelyéből ismerhetjük meg. „**A török csak poroly volt, amely fejünkre sújtott, de nyelve abban a kézben volt, amely Trianonban**

szétronszolt minket". Logikus érveléssel bizonyítja, hogy írott malaszt és pusztába kiáltott szó az önrendelkezési jog gyakorlati megvalósítása. **Apponyi Albert** érvelése szinte semmit nem jelentett a „vae victis” elvet vallóknak. Nekünk Trianon után az adott helyzetből kiindulva az újrakezdés nehéz munkáját kell vállalnunk. És a szellemi érték kinevelésére **Klebensberg Kunó** már megtette az első lépéseket. Mert navigare necesse est.

Tudjuk, hogy **Hodinka Antalnak** az új Csehszlovák állam felajánlotta a Prágába vezető diadalutát. Ő azonban Istropolitanából Aquincomon át Quinqueecclesiaebe navigált. Mert a **civis Romanus** elvet vallotta. Dékáni beiktatásakor már teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy az új dékán dunántúli, baranyai, pécsi magyar tudós. A sajtó közli, hogy ő az a professzor, aki Magyarországon „**az orosz, rutén és lengyel kérdés, azaz a szláv kérdés európai tekintélyű ismerője**”, s aki nemes gesztust mutatott az egyetemi ifjúságnak, a kollégáinak, a városnak azzal, hogy kutatómunkáját a régió történelmének tanulmányozására is kiterjesztette.

Tudósként együtt élve kora történelemtudományával **Spenglerrel** együtt vallja a kultúra és civilizáció különválasztását és az előbbi fölényét. Ugyanakkor nem fogadja el sem a kultúra halálát, sem a végzet és kiútatlanság rémképét. Az „Ijesztő rém-e a Szovjet?” kérdésre adott válaszában megnyilvánul történelemfilozófiájának optimizmusa, melyet kollégája, **Schütz Antal** papírra vetett magyarul, de csak A. Toynbee angol nyelvű rajzolatából lett közismert, nevezetesen: a történelem szekere a kijelölt úton halad előre, de kerekének visszafelé mutató félfordulatai jelentik a történelmi időben szinte, de ennek elmúltával az alagút végen a fényben látható, - a párhuzamosok egymáshoz közeledését.

Az egyetem fennállásának legnehezebb éveiben, amikor állami dotációra szinte számítani sem lehetett és az intézmény fennmaradása volt a tét, a fluctuat non mergitur ténye realizálódott, nagymértékben a professzor fidelis egykori gesztusára reagálva a város szenátusa is megmutatta a maga nagy gesztusát: 1932 júniusában a város vezetősége és a Közgyűlés óriási többséggel **megszavazta nemcsak az egyetem fennmaradásának, hanem az építkezésének a költségeit is**. A nyugalomba vonulása előtti évben, a gazdasági válság mélypontján, az egyetem és a város összefogásával, a nem éppen fiatal rector magnificus bámulatos lendületével, energiájával és munkájával fejeződött be a jogi- és bölcsészkar építkezése.

Hölgyeim és Uraim!

Laudare veni hodie Caesarem! Dicsérni jöttem ma szűkebb pátriám nagy fiát, nem temetni. Mert felemelő érzés volt látni a kései utódok előkészületét, igyekezetét, tiszteletét. Az eddigi szellemi megszépítő messzeség tudata mellett ezután a reális közelség fog emlékeztetni arra a korra, amely neki még valóban Virág Benedeket juttatta eszébe, nekünk pedig őt magát, a Káptalan utcai sétáját, mondván: „**Jaj, hogy szerettem volna élni, régen..., ... mikor a lélek nyílt, a jószág, s nem ma a buta modern technika korában. Jó emberek között folyt volna életem, ma, hogy a föld vérünk, könnyünk issza, szeretnék futni: vissza, vissza**”.

De mivel ez a történelem valóságában meg nem adatik, legyen hát ez a nap egy kései, de derűs sirató és idézze fel a száznegyven éve született, hetven évvel ezelőtt hetven éves korában negyvenegy évi megszakítatlan kemény küzdelem után egyetemünkről nyugalomba vonult búcsúzó professzor utolsó mondatát: „**Isten segítse ezt a várost nemes erőfeszítésében, tartsa meg az egyetemet és virágoztassa fel a bölcsészkart!**

AD MULTOS ANNOS! НА МНОГАЯ ЛІТА!

Zatloukal, Jaroslav: Zemlja, Evropov zohabena

Ellentmondásai, az ígért, de valójában soha meg nem adott autonómia, a véglegessé vált és etnikai szempontból nem túl szerencsés demarkációs vonal, a sokban Prágában sugallt nyelvi és politikai megosztottság, a népellenes gazdaságpolitika ellenére Ruszínföld két évtizedes un. „csehszlovák” időszak rendkívül jelentős időszak volt. A pozitívumokat keresve elsősorban az e tájat önmaguk és a nagyvilág számára is felfedező írók, tudósok nevét kell elsőként említenünk. Elsőként mindenkinek **Ivan Olbracht** neve és kárpátaljai vonatkozású írásai jutnak eszébe, de az irodalomban otthonosabban mozgó értelmiségiek **Jaroslav Zatloukal**, a jelen kötet szerzőjének munkásságát is ismerik. A helytörténeti látáspont azonban tágabb, ezért kell ismernünk **Jiří Kral** munkásságát. A cseh antropogeográfia megalapítója pozsonyi egyetem tanárként vállalta magára Kárpátalja földrajztudományi feltárását. Megalkotta a településtörténet kezdeteivel és egyedülálló felmérést készített a Borzsa folyó medencéjének antropogeográfiájáról. Mindezt azért tartja rendkívül fontosnak a szerző, mert az ott élő ember környezetét, létfeltételét stb. bemutató szakirodalom is az irodalom, ha úgy tetszik az írásbeliség része: a közösség kultúrtörténetének fontos alapköve.

Visszatérve a szűkebb értelemben vett szépirodalomra, Zatloukal könyvecskéjének esetleges magyar címfordítása többértelmű: egyszerre jelent magára hagyott illetve elfelejtett földet. A két szinonima közt feszülő gondolati ív a költészet eszköztárának egyik fontos eleme.

A ruszín kultúra iránt elkötelezett, a Kárpátalja barátainak klubját és a **Kárpátaljai Kiadót** létrehozó pozsonyi tanár versei közül a műfordító, **Igor Kerics** értelemszerűen a tájhoz és történelemhez leginkább kötődő opusokat ültette át az alakulóban levő ruszín irodalmi nyelvre. Találkozhatunk a cseh szerző egyik legismertebb költeményével, a **Kárpátaljai zsoltárral**, de árulkodnak a poéta elkötelezettségéről a helynevek is: Uzsok, Ungvár, Polonina Borzsava, Munkács, Hoverla, illetve a belső szövegekben a Fekete Tisza vagy éppen a hullámain legendákat hordó folyó alsóbb folyásánál Árdó olyan kulcsszavai ennek a tájnak, amelyek minden itt élő nemzet, nemzetiség, kisebbség és népcsoport számára a szülőföld, az otthoni táj üzenetét hordják.

Maguk a versek a legjobb középeurópai lírai hagyományt képviselik, mind formailag, mind mondanivalójukban. A fordító jól él a befogadó nyelv viszonylagos ritmikai szabadságával, igyekszik az eredeti versdallamot rekonstruálni.

Alig több, mint tucatnyi vers, de a Pudkarpatija kiadó tudatos feladatvállalásában igen jelentősek. A tudatos szándékot jól jelzik a sorozatnak a kötet végén felsorolt korábbi kötetei, köztük azoknak a szerzőknek a nevével (Petőfi Sándor, Ivan Olbracht) akik Kárpátia kultúrájának meghatározó egyéniségei, példaképei)

Igen érdekesek és figyelemre méltóak a leginkább a szecesszióra emlékeztető iniciálé-rajzok, a már-már mitikus indák, rajzok, szimbólumok. A szerzőt nem, vagy kevéssé ismerő olvasók számára a fordító rövid utószava jelent eligazítást, biztos fogódzót. (*Jaroslav Zatloukal: Zemlja, Evropom zohabena. Edicija Pudkarpatija, Uzsgorod, 2002.*)

S. Benedek András

старшого покоління зберігають більше 25 тисяч співанкових произведень. Ай ищи суть фразеологічні изрощеня, приповідки, легенди, перескази, казки. Из таким подходом игнорованя и замовчованя их русинського авторства, ци мож их не стратити на усе. Айбо универзитетська наука не дає об'єктивних виводув.

Значить мусить быти другий подход ид оприділеню суті понятія „національність”, што об'єктивно отвічало бы статусови русинув Подкарпатя. И вун є. Мирова наука давно уже дала алтернативні трактованя національных понятій, учитувучи мировой опыт другої половини віка. Американський учений Ентони Смит у роботі „Національна ідентичність (К. 1944 р.)” опріділяє признаки „Національної ідентичности” при наличии таких факторув:

1. Исторична територія, або родний край
2. Обща ціль и исторична пам'ять
3. Обща масова, обществена культура
4. Єдині юридичні права и обов'язательства для вшитких членув общества
5. Обща економика из возможностьов передвиження у пространстві національної території

Мож согласитися вадь не согласитися, айбо сися система національных признакув є новинов у національных теоріях. Сися система дає възможность спокуйно зробити виводи: основаніє русинської національности состоить не у тум, пуд якими режимами мы жили, а у тум, што споконвіку маєме свій историчный родный край.

Мы маєме историчну пам'ять: свій родовод из діда - русины. Наші предки об'єдинилися для общої жизни. Святых Кирила и Методия называли за их жизни русинськими апостолами, бо майже пувтора рокув учили русинув проведенію богослужения старославянським языком и докладовали у Константинополь и Рим про успішну місію у Рутенландии, авадь у державі рутенув (русинув). По тум существовала держава Marka Ruthenorum, што означало „Держава русинув”. Из именем русинув жили наші предки на протяжені вікув у Австро-Мадярщині.

Естественно, же пуд час революції 1848-1850 рр. русины поклали свій національний вопрос у Австро-Мадярській імперии. Делегация русинув на чолі из А. Добрянським положила на стул австрійському императору Програму желаної Русинської державы. У ній были заложені тоти ключові проблеми, котрі суть актуальні и днись: признание русинської національности, створеня у русинськом краю административных округув, у котрих державні урядники мають владіти русинським языком, створеня русинських школ, гимназий и юридичної академії, вуданя державної газеты русинським языком, равноправность русинув из другими нациями в назначеніи на офіційські и урядницькі посади, обеспечение права русинув у других частях монархии и др. За мнением А. Добрянського быв сотвореный Ужгородський административный округ, який занимає вшитку територію нинішнього Пудкарпатя и фунговав на протяжені пувтора рока.

Всім извѣстно русинське державообразующее пребывание у составі Чехословакиї, акты выголошеня Карпатської України у 1939 р., Подкарпатської України у 1945 р. Се были формы аутономної и суверенной державности, общої діла русинув и громад других корінных жителей мадяр, румунув, німцув, словакув и т.д. Именно из статусом такої суверенности и прикапчалася до УРСР республика Карпатська-Подкарпатська Украина, Однако прикапчаня (приєднаня) было таким скорым, што його режисери даже забыли про

Народну Раду Подкарпатської України, котра была уполномочена первым съездом Народних комитетув совершити возєдинение из Совітськов Украинув, то єсть принять соответственный законодательный акт „из низу” уд имени народа, котрый прикапчовався. Сього не было - „звирьху” думали, ош се морока. На днись є лем єден правовий документ, котрый свідєтельствує наше єдинение волепроявлением Пудкарпатцув. Сесе результаты обласного референдума. А децембра 1991 року, пуд час котрого 78.8% учасникув проголосилися за приданям Подкарпатю из унесенієм до Конституции України „статуса спеціальної самоуправодвої території у составі України и невхождение до ниякого нового административного формованя”. Референдум проводився у повнуй соотвітственности до фунгуючої на тот час Конституції УРСР и до Закона України „За всеукраїнський місний референдум”, причому из благословением и формульованям вопроса референдуму Леонидом Кравчуком. На жаль, державное урядничество и туй проявляє свою политику недалекозоркости: до сих пор желание бульшого количества жителей края разних национальностей игнорується, а результаты референдума официально не признаються. Провто правду не мож скрити.

События, факты, документы свідєтельствуют, што жители края, котрі ищи не утратили историчной памяти,

уберегли свою оригинальну народну культуру, газдувські звичаї и любов ид роднуй землі, не можуть быти невельовані, насилув денационализировані за рахунок и в интересах заголовной державной нації.

Важным фактором є густота населения, котра влияє на взаимное общение и на общественую консолидацию на региональном уровню.

Айбо чого мають топтатися права одного из найдавніших славянських народув, котрі прийшли у християнський світ, приобрели свої характерні етничні признаки на много скорше, як восточні славяне? Тым бульше, што сись народ дав світові приміри високої культури и християнської морали, цивилизованого сполужития из другими етничними єднотами. У сього народа лишився єдиний шанс вернутися у Европу - уєдно из новов демократичнов Украинув.

Антирусинам и антизакарпатцям, котрі желавуть вучеркнути русинув из списка мировой єдноты, доречи отвітити шорами Павла Тичини:

„Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була.

Яка біда, яка чума мене косила, а сила знову ожила!”

Михаил Шарга
Потовмачила Йолана Чегиль

Як ми уже писали, в фебруарі у Будапешті состоялась конференція посвячена 140 літію из дня рождения А.Годинки, котра была організована Вседержавним Русинським Меншиновим Самоуправлінням, Вседержавним Обществом Русинської Інтелігенції ім. А.Годинки и Пийчським Русинським Самоуправлінням.

На конференції **председатель ВРМС Гіріц Вера** объявила ушытким про учрежденіє **памятного плакета в честь А. Годинки и представила первых награжденных : проф. Іштвана Удворі, др. Іштвана Арпу, доц. Золтана Медве, проф. др. Антонія Лявциця, Марію Заяковски Борнана.**

Памятні плакеты вручив др. Ласлов Годинка, онук А.Годинки.

Представляемє первых лауреатув.

Професор Іштван Удворі

Доктор наук, професор, зав. кафедров української и русинської філології Ниредьгазького Інститута. Уже многі роки изглядує и розробляє роботи академіка А.Годинки. Дякувучи видаючійся роботі Іштвана Удворі, широка общественность мала возможность познати плоды діяльності академіка А.Годинки, за што роботи І. Удворі заслуговувать великого признання..

Професором І. Удворі была издана состояща из многих розділув Штудія Україники и Ниредьгазіенса (Studia Ukrainika et Nyiregyhasiensia).

Первый том сії роботи був посвячений научній и общественній роботі А.Годинки.

У 2000 году на оригинальному языку была выдана робота А.Годинки

"Утцюзнина, газдувство и прошлость южно-карпатських русинув", котра возбудила интерес у всіх тых, кто изучав исторію русинув, крім того малисьме возможность ліпше познати личность великого ученого.

У многочисленных работах проф. І. Удворі отражаєся життя русинув, їх культура и исторія: "Образчики из исторії пудкарпатських русинув. XVIII столітіє". 2000 р., "Русинські жерела урбарської реформи Марії Терезії". Штудія Україники и Ниредьгазіенса (Studia Ukrainika et Nyiregyhasiensia) 5-ий том., 1995 р. и многі другі.

Іштван Удворі кожый рук організовує на кафедрі конференції у честь А. Годинки, на котрых обобщаються результаты изглядовань и обговорюються общі задачі у связі из дальнішими изглядованьями.

Іштван Арпа

Не позиравучи на превратності судьбы, коріня народных традицій на Пудкарпатю не усли, бо кить пробовали уничтожити русинський народ фізично и по статистиці, айбо не могли уничтожити душу народа, бо русины сохранили її у співанках, обычаях, традиціях.

Серед тых, кто взяв на себе відповідальность сохранили співанки у їх первозданній красі и новому звучанні, видное місто у музыкальній жизни Пудкарпатья занимає Іштван Арпа, музыковед, кандидат наук по музыковеденію, основатель межнародного Общества им. Кодая, научный сотрудник Института Славистики и Балканистики, член-корреспондент Московского Института

Др. Ласло Годинка передає пам'ятний плакет Жужанні Арпа - внучці Іштвана Арпи

Етнографії, один из основателюв и председатель Пудкарпатського Музыкального Общества им. Д. Задора, диригет Нодьдобронського Народного Хора, музыкальный референт и художественный руководитель общі редакції „Карпатська правда". Вун був організатором многих межнародных музыкальных и музыкально-педагогіческих конференцій, котрі отбылися на Пудкарпатю.

І. Арпа має ряд научных публікацій, котрі появились не лем на Пудкарпатю, но и у позагатарных спеціальних журналах.

Туй мож упомнянути научні статі (издательство Інтермікс, монографії, ессе) про мадярсько-русинські связі у народній поезії, про совмісну жизнь русинув и мадяр, про культурное впливє карпатських русинув и также про діяльність А. Годинки, як изглядователя народных співанок.

І Арпа родився 9 септембра 1926 рока у многотітній сімї. Ученя у чеську еру зачав по-словацьки, продовжив по-німецьки, середню школу закончив по-мадярськи. Пусле войны був студентом медицинського факультета Ужгородського Університета, паралельно достав диплом руководителя хора и співув у Ужгородському музыкальному училищі и наусе извзявав свою карьеру из музыков. Пусле окончанія Львовської Консерваторії продовжив свою педагогічну діяльність як педагог по теорії музыки и дирижированію хора. І. Арпа організовав методический кабінет, и як руководитель, зачинає заниматися на научній основі проблемами дітського музыкального воспитанія. На основанії изглядовательської и практичної роботи за довгі роки написав научну дисертацію про обучение співаню и также про ліпше розвїтіє музыкальных способностей у ученикув молодших класув, у котруй, аналізувучи етно-музыкологічні вопросы, выділив подобность русинсько-мадярських акцентув, а также общі лінії інтонацій межи ними.

Успішно захистив дисертацію у 1984 році у Будапештському Університеті ім. Етвеша Лоранда. Через рік достав звання доктора філософських наук, у 1986 році Московська Вища Атестаційна Комісія присудила йому звання кандидата наук по історії мистецтва.

„Музыка є вираженієм самых сокровенных чувств людської душі у голосі...”, - казав Іштван Арпа. Це було мотивом його життя.

Антоній Лявинець

Професор Антоній Лявинець - головний доктор відділення реабілітації хворих із паралічем дихання Будапештської лікарні.

Родився у Воловці, на Пудкарпатю. Диплом доктора достав у Ужгородському Університеті, котрий закончив у 1957 році. З 1960 року продовжає учення у Києві, де у 1969 році захистив кандидатську дисертацію, а у 1982 р. - докторську і достав звання доктора наук. Автор більше як 200 наукових робіт і 5 изобретень.

З 1999 року живе у Будапешті, приймає участь у русинському русі. Ініціює видання книг на русинському мові (Русинсько-мадярсько-русько-український словарик, 1999р., Читанка діла недільної школи, 2000р.).

Є відповідальним редактором Календаря-Альманаха, котрий издається у Будапешті 5 років (2000-2004) Русинським Меншиновим Самоуправлінням Йожефвароша при пудпорованню Фондації Національних та Етнічних Меншин Мадярщини. Єден із основателів і президентів Вседержавного Общества Русинської Інтелекції ім. А. Годинки. Общество образовалося у 2002 році у Будапешті. Приймає участь у Світових Конгресах Русинів, виступав на багатьох наукових конференціях у Мадярщині і за її межами.

Золтан Медве

Русинському мові навчився малим від однокласників і від учителів (Габрієлла Гебе, Марія Бачинська). Пізніше поліпшив свої знання дякуючи Ласлову Сулінчаку, братам Бокшай, Елемиру Симко і Іренеусу Кондратовичу (співробітнику А. Годинки). Коли заборонили русинський мову і віру, він і далі продовжував у Мадярщині изгладованя русинської культури і вшитого

що ся касає сїєї теми. Він першим обратив увагу на А. Годинку, як на историка-гунгарофіла у статті, котра появилася у Пийчу 13 януара 1979 р. За тм написав статтю „Profesor fidelis”. Головну тему своїх наукових

изгладовань, за котрі достав звання доктора наук, він изложив у роботі „Petőfi ruszinföldi recepciója”.

Більше як 70 його робіт і публікацій присвячені изученню мови „gens fidelissima”, його культури і исторії.

Борнаний Заяковскі Марія - учителька

Родилася у Комловшці, русинка, материнський мову - русинський. Не примирилася із тм, що не могла изучати рідний мову, (бо не было русинської школи). Замість того, її записали у словацьку. Робить більше, як 30 років. Изучила возможности обучения словацькому і русинському мові у чотирьох поселеннях у області Боршод. Сесе вона робила із тов цілків, щоб у будучому чим більше поселеній подкапалося би у якусь форму ізучення русинського мови.

Багато раз побувала у Мучоні, як спеціаліст по народному образованию, оцінила состояние преподавания у єдинственной русинській школі і изв'язані із ним

тяжкості. Сильно опыт помог їй у тому, щоб у свою область могла изробити щось у интересах обучения мови.

У Комловшці організувала Русинську недільну школу, котра уже три роки успішно діє на радість усіх.

Дякуючи Марії Заяковскі Борнаний, у Шаторальї-уйгелі організувалося Русинське Меншинове Самоуправління, у роботі котрого вона приймає активне участь. Она рахує, що може принести користь, займаючися роботами по усилению воспитания національного самосознания у підлітків. Продовжує роботу у Комловшці, одночасно займається составлением учебников для дітей.

„У горах моє серце”

„Магічні сны художника сповнені правдивості і благовісності. Своїми полотнами А. Фединець звертається до власної юності і, заставляючи воскреснути давні здогадки, втілює у картинах широку гамму почуттів...” Сесі слова прозвучали на відкритті однієї з багаточисельних виставок А. Фединця знам'яй мистецтвозець Міклош Лощонці...

Так думали багато з тих, хто прийшов на виставку художника і презентацію каталога його картин 17 квітня цього року у виставочному залі Армянського Культурологічного центру Будапешта. Вийшло дуже багато людей, бо багато, і не тільки земляки, знають його роботи. Або оцінити як раз ті роботи, котрі присвячені рідній пудкарпатській землі, її народам, його минулому і теперішньому можуть краще як раз пудкарпатці, бо вони виростили у тих горах, серед такої прекрасної природи, серед тих людей, серед того життя, що з такою любов'ю, так щиро і так своєрідно зобразив у своїх полотнах А. Фединець.

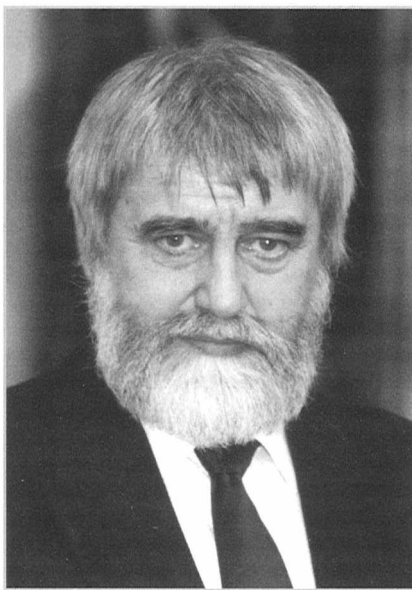
Живопис Фруція неотділиво пов'язаний із аурою рідного дому. Про глибину творчості художника, його багату тематику говорять і ті твори, що зображені його знайомих, сусідів і просто незнайомих людей. Його портрети є проявом чужолюбства, вони є дуже щирі, відображають глибокі почуття і щире кохання до ближнього. Виставка нікого не залишила байдужим, кожен гість „замкнувся” у собі, віддавшись спогадам, мислячи про життя, очарований вишуканим зображенням.

Каталог творчості Атанаса, складений ним самим дає представлення про багатогранність його творчості. Каталог Атанаса Фединця є першим за шором триязычним виданням (русьсько-мадярсько-англійським), який ся з'явив у Мадящині. Красне оформлення і красна поліграфія може зараз відіграти велику, кожен зможе у руки каталог. Або й не так, бо це є випадковостями, бо це є стиль Андрія Манайла, який привів вишукану типографську і поліграфічну роботу, а такою і преламована.

Думаємо, що ім'я Манайло знайоме нам вишуканим, це ім'я стало одним із символів русинської ідентичності.

Видання каталога не годилося стати, куди багато русинів і русинські організації Мадящини не стали б доведи до підпису цього каталога.

Варто і їх згадати: РМС Осовда, ВРМС, Фондація Національних і Етнічних Меншин Мадящини, Вседержавне Товариство Русинської Інтелектуальної ім. А. Грини і родина Дулишковиць. Надіємося, що видання каталога Атанаса Фединця йде тільки початок того довгого шляху, який русини Мадящини мають пройти до свого збереження і відродження нашої ідентичності. Або успіхи ми гідні будемо мати тільки тоді, коли ми будемо тримати доведи, підтримувати єдиний шлях в таких благородних діях. Нарешті ми зможемо сказати, що видання триязычного каталога стало і прикладом і

символом єдності русинів Мадящини.

Далі приводимо передмову з каталога Атанаса Фединця.

Редакція

Фединець Атанас, псевдонім Фруція, русин за народженням, доктор-рентгенолог за професією, маляр за покликанням живе в Осовді. Він є членом Вседержавного Союзу Художників Мадящини, членом Товариства Художників імені Енді Варгола, членом клубу Художників „Корвін”.

Є така легенда: коли дитина ся народить, вона знає і може уповісти про свій минулий і майбутній життя - або зараз ся з'являє Ангел-хранитель і прикосновением пальця свого до уст дитини запечатлює їх. ...Проходять довгі роки перед тим, як уста ся відкриють... „Нам не мож

знати, як ся відкриють наше слово...” Наші уста пуд пачатків, або у душі кожен із нас старається стати відкритим. Філософи називають себе духовністю, відкритістю, бажанням пізнати щось на землі, або у основі своєї, себе є дар Божий, який змушує чоловіка писати музику, книжки, малювати образи. Усі сесі слова у повній мірі мож одного з життя і творчості художника Атанаса Фединця- Фруція.

Родився він у 1936 р. на Подкарпатті на „Срібній Землі” у сім'ї знаменитого хірурга А. Фединця, і його майбутнє, так ся відігало, було передвизначено - медицина...

Атанас вступає на медичний факультет Ужгородського Університету. Якраз у сесі роки він сформовався як творець. Цимборство із „казковим” художником Манайлом, із самородком - пейзажистом А. Кашшайом, геніальним режисером С. Параджановим дає йому великий імпульс до творчості... У 60-х роках у період „духовної оттепелі” Фруція був відомий фігурою ужгородської і київської богемі, розділяв її успіхи і невдачі. У той час Фруція цікавився графікою, соціалізаційов і фотографією.

Любов до літератури, до музики, кіно і театру відточує його інтелект. Саме тоді він серйозно починає займатися фотоискусством.

Величкі панорами карпатських гір, тихі кути рідної землі, таємний життя природи фіксує на фільм, а коло того портрети.

Чоловік, його характер і доля усе були цікавими ділами Фруція. Зайняття фотографією тягнулися довгі роки, за сесь час він мав багато престижних відзнак на міжнародних виставках. У 1968 році на Празькій Міжнародній виставці фотографій уєдно із іншими визначними найкращими соціалізаціями, роботи Фединця були надруковані у відомому журналі „Фотографія”. У 1969 році у Штутгарті на виставці пуд названі „Шеври фотографії і як їх робити”, Фруція мав грамоту. Із виставлених робіт дві знаходяться у Штутгартському Музеї Модерні. У 1967 році творчості Фруція демонструвалися на передвижній виставці у США. Дві роботи досталися у Бруклінський Музей Модерні. Або у душі усе жило бажання зайнятися

малярством, вулляти свої чувства фарбами на полотнови....

У 1973 році художник записався у Одеську однорочну школу Художеств, котру из успіхом закончив. Паралельно у своій мастерській вун малёвав одна за другов картини, отточовав технику рисунка.

У 1980 р. Фруці переселився у Мадярщину. Виділо ся так, ош усе ся добре стало: ние языкового гатара,

культура и сімейный уклад близькі и знакомі. Айбо была ностальгія, она не удпускала, хибіло то інтелектуальное обценіє, до котрого так звык дома. Замість него прийшло малярство, до котрого вун усе пудспудно тягся. У нёму вун змуг удобрэзити свої думы и чувства, уста ся розкрыли, вун найшов свій язык - живопис, и з его помощов розказує про минувшину, задумуєся про будучность.

Посля переїзда в Осовд, все ищи професіонально занимаючися сольаризацієв, Фруці чим далше чувствовав нестачу фарб. „Час малярства” приближався. Много значила ностальгія за Ужгородом, дуже хотілося хоть на полотновы пруйтися милыми сирцю улличками. Айбо путь повюг маляр до знаменитых музею Європы и Америки, удопер двіри у світ... И туй майструвня в Осовді зачала ся наповняти пудкарпатськими пейзажами.

Як каждый чоловік, котрый мусить адаптоватися до нової жизни, Атаназ довго чувствовав себе ги гімнаст на трапеції завто мож порозуміти потребуєть у самоаналізу. Перші його картини зойшли из стін мастрівні у 1985 році и мали успіх. У XVI районі у Будапешті на конкурсі Изобразительного и Декоративного Искусства достав 1-ву премію.

Коли позирати на ранні роботи Фруція, мы нібы чувствуєме у них „тіні” картин Кашшая и Манайла, айбо то аж нияк не значит, што Фруці копіровав своих учителюв и цимборув. Фруці из самого начала начал на свому языкови искусства, у свому живописному стилі глаголит до людий. Каждое его твореніє є совершенным и из боку рисунка и из боку композиції. Жанрові картини рудної „сріберної” земли, натюрморты, любимі літературні герої и, само собов портреты, усі они мають инакшу дяку, но у каждому творенію єднакым є чоловіколюбство, што так характерно для самого Фруція.

Серія автопортретув - се свого роду художественна рефлексія. На картинах домінує синя фарба печальної задуманности. Фігуры, в основном, напуфігуры, сотворені по канонам малёваня сятых образув. „Автопортрет из псом” приниматься як розказ про преодолення драмы бытія, вун є вершинов портретного цикла.

На своїх полотнах Фруці розкрыває перед нами самі потаємні части своєї души, розказує нам, яким видит світ. Його полотна удображают глибокі чувства и истинну

любов до ближнього.

Маляр експериментує из формов, утінками, фактуров. Вун усе у гляданю. Фруці говорить: „Ко выробив свій стиль и на сёму ся обстав, тот умер для искусства. Далє вун не може розвиватися”. Удси полістилізм маляря. Из ушитких класичных систем вун убрав експресіонізм и наївізм, што мож порозуміти, бо стиль его формовався у Ужгороді. Туй были кріпкими традиції німицько-чеського експресіонізму (Ф. Манайло и его окруженіє) и стилистики народных розписув на склови.

Малярство Фруція не лем стилистично, але й тематично нероздільное од ауры рудної земли. Майперш, се велика „Селяньська сюїта” (пейзажі, жанрові композиції, отдільні образы). У картинах, написаных по тематиці Біблії: „Розпятіє”, „Тяжкий хрест”, „Пієта” втілено духовну, а іменно релігійну атмосферу сім’ї Фединцюв. Як родителі Атаназа, так і вун сам признає принципы християньского милосердія май головными. Удси его пантеїзм, благоговейное одношеніє до „усакої тварі Божой”, тема християньської жертвы, образ Дон Кихота, глядача істини и заступника обездоленных.

У жизни маляря є час, коли вун говорить: „Слава тобі, Господи, што ты изробив сложное нетребным, а требное простым”. Се такой час, коли художник, уже мудрый, ищи способный творити як молодой. Сисю золоту зрілость прадавні греки называли „АКМЕ”. Она даєся тым, ко вічно подниматься увирьх. Фруці прокладає собі путь на вершину из любовю у сирці, из пензликом у руці.

Составлено по роботам художника, искусствоведа, доктора философии, профессора Университета „Киево-Могилянська Академія”
Ольги Петрової
и искусствоведа Ужгородського Художественного Музея
Галины Рижовой.

Фруційова арс поетика

Твореніє має быти таким, обы єго інтуитивное влияніє не прийшло поза розумом, повязало минувшину из будучностёв, чоловіка из природов, служило гармонії. Сотворити у совершенстві художник може лем того, што сам добрі знає.

Поправді, лем я можу оцінити свої роботи. Што недоброє - изничтожу безпощадно. Айбо даколи быває так, што стою коло свого образа и чудувуюся, ци правда, што я сесе намалёвав? У сякий час дужем гордый на себе.

Симетрія - сесе символ порядка, а асиметрія - знак свободы. Я - асиметричний.

Часто искаженіє реальности, вадь символичное єї удображеніє укріпляє правдивость. Каждое твореніє - се исповідь художника.

„Я русин был, єсмь и буду...”

(літературный вичур, посвященный дню рожденія А. Духновича)

28 апріля у помещенію ВРМС отбылся літературный вичур, посвященный А. Духновичу, организованный клубом „Рускиня”. Кромѣ членув клуба, гостями вичура были др. Е. Байза, онуки Е. Фенцика - братья Лауренські, депутаты меншиновых самоуправлений Будапешта и округа, ученики недільної школы.

Личность А. Духновича, його жизнь и діяльність владіє такув сильнов аурув, што каждый раз, коли читаеш його произведенія, мож у них найти штось новое, раньше не замеченое, што поневоли будить нові мысли, заставляє задуматися. Творчество А. Духновича є невычерпанным жерелом духовного возрожденія русинського народа на протяженіи многих десятильїт.

На нашому вечері прозвучала тема красоты, любви у произведеніях великого Будителя. Сися тема розроблена М. Федорко-Алмашій. Она є близков нам, жонам. Мы сильніше воспринимаемѣ лірику, інтимні чувства. И завто из великим удовольствием прослушали доклад про концепцію красы у творчестві А. Духновича.

Квартет им. А. Годинки

Концепція красы у творчестві Духновича

Класична думка як у далеку давнину, так и теперь зводится до того, ош краса сохранить челоувичество. Айбо у термін „краса” усе укладывалася не лем краса искусства, природы, доволишности, а и внутрішня краса чоловіка, краса його душі, краса взаимных отношеній межи людьми. У сьому значеню „краса” дотыкатся до терміну „любов”. Завто и „краса” и „любов” уедно из высоков моральностей чоловіка, його світлым розумом, добрыми ділами, благочестивыми поступками относиме до чоловікознавчых и гуманистичных категорій. Чоловік тогды красивый, коли може перебороти трудности, змінювати смуток на радость, неудачі на побіды, песимізм на оптимізм.

Чоловіка видить Духнович не через призму соціального статуса, його положенія у обществі, а у спектрі моральных цінностей, т. є. красу внутрішню, духовну. У термін „душевна краса” Духнович укладать и віру у могучі силы народа. Які то силы народа? То є разум, глубоки душевні чувства, правда, справедливость, доброта, бо „где есть разум, там есть и свобода діл”, - каже Духнович. Свобода, на думку Духновича, тоже належить до категорії красоты.

Духнович не раз говорил, ош наше житя мало бы складатися из удовольствий. „Кой в жизни не удовольствовал, той не жил”, - убѣждав нас Духнович. На превеликий жаль, Духнович мало зазнав таких минут, котрі бы принесли йому удовольствие и прикрасили бы

його житя. Интересный момент: Духнович дуже глубоко розумів чувство душевної красоты як у епізодах реального свого житя, так и у моменты великого смутку за утраченным счастьем. И сесь душевна боль, уже сама по собі сильна, ищи булше усилювалася складностями и трудностями общественного живота. Можеме собі представити трагизм положенія Духновича, коли душа його была до основанія опустошена. Нич не радовало його. Лем сердце не давало спокою, тревожно билосся, а думки верталися у далекое минувое, коли ищи жила якась світла перспектива на простое людское счастья.

И завто Духнович ставить риторичный вопрос: Ко у сьому світі хоть мало счастливый? Ко має хоть маленькое удовольствие от житя у Карпатському краю? Сесі вопросы переносять Духновича у селянсько глубину, де люди соединилися из природов у єден комплекс, живут гармонично из законами природы, майціломудреными и справедливыми, хоть инколи и жестокими. И из позицій отвічать: май счастливый є селянин у простоті свого каждоденного живота. „Истинное блаженство лишень у бідного находится земледельца, кой куском бедного хлеба и студеною водицею доволен бывает”.

Довольствие само собой

И нужды не знает;

Покойное сердце, душа

Ничто не желает.

Покойнее живет мужик

В соломенной хате,

Нежели пышный вельможа

В мраморной палате.

Природу Духнович называв храмом любви. Покоренный прекраснов карпатськов природов, Духнович способный произнести из своих уст глубоко поетичні рядки, наповнені глубоким метафоричным содержанием:

Восторжен як сивій сокол

На лазурні небеса

Довольствием восхищен весь

Благовонный воздух ссал.

Тут зеленая рощица,

Прохлаждающий лесок,

Білохребетны березки

Выливали вкусный сок.

На тому фоні Духнович видить, як голуб из голубков, заботячися за потомство, бавляться у любов, „дзьобок дзьобочку прилучивши подружно ся витают”, „искусно гніздечку спуют”. А у даяких стихах Духнович кладе знак равенности межи любовов до милої дівчини и любовов до отчизны („Любов милой и отчества”).

У многих стихах на любовну тематику Духнович позирать на любов, як на прекрасное и благородное чувство, бо любов - се категорія красоты. Не без доброї, як у нас кажуть, білої зависти Духнович даколи говорил за тых люди, котрі уладили собі живот не по матеріальному богатству, а высокодуховно; высказовав глубокий смуток, што його живот є лем самотность ченця-монаха, який нигда не пережив красоты Любви, земного людського счастья. Завто для Духновича счастливый є тот, у „кого красива жонка есть работна, тиха, незлоблива”.

Попозирайме компоненты относительного счастья у розуміню Духновича (бо абсолютного счастья не бывать), якеє нарожуєся у чоловіка од связи из жунков. И тут порозумієме, ош красота людського счастья содержит у собі и поверьхову красу (лице, тіло, одежду, походку) и внутрішню красу, душевну (красні помыслы, добрі

желанія, душевна чистота). Краса чоловіка, каже Духнович, и у діяльності, у чеснів роботі, не марнотратство, а діяльність на благо ближнього. Ідеальна жінка для Духновича є тиха мирна, спокійна, вірна, незлоблива, из добрым нравом, покурна судьбі и вірна чоловікови. Есе ушитко складать велику гармонію краси, краси людського живота.

Личное счастья не склалося у Духновича так, як жадала його душа. Повнокровному людському счастью не судилося исполнитися, бо ушитко красное земное уходило уд нього по мірі його ухода из юности, де ищи было місто для любови, и была любов до дівчини. Целібатство одказало йому у вшиткому, Духнович оказався у пліну безжонства, из якого не є освобожденія. А людські жаданя и чувства были великі и глубоки. А од сього ищи булшыми были його страданя од нереалізованой любови, яка жила лем у помыслах и у самотньому слезоточащому серцю.

**О, уже ныні вижу,
Что без друга нит утїх.
Як несчастній плінник выю,
Обрыдаю самотность,
Плачу, кричу, проклиная
Убігшую свободу.**

Якоє сильное крещендо душевної болі: плачу, кричу, проклиная. Такое ото житя целібата, лишеного права насоложоватися благородными чувствами, прелестями людського молодого житя!

Из другого боку, яким глубоким лиризмом наповнені рядки стиха „На гробі милой”. У дусі народных традицій Духнович обертається до природи, обы утішити свою душу, вернутися до образу любимой колись дівчини:

**Подувай вітрику,
Подувай легонько,
Най моя мила
Спочине тихонько.
Не держай віяти
На ей чорном гробі,
Чтобы твоя сила
Моей милой покой
Не поколотила.
Румяна розочко,
Тихо развивайся,**

**На ей тяжкий гробик
Совсім не склоняйся,
Бо под ним другая
Розочка як ты
Вічно почивает
Лишена красоты.
Веселы птичечки,
Тихо щибетайте,
Над зеленым гробом
Опасно літайте.**

И се не є лем епізодом у житі Духновича. Думками и чувствами великого смутку за утрачену любовов наповнено серце Духновича перебігом усього його житя. Його заповітним жаданьом было соединитися из свойив милов и по смерти, про што каже Духнович у таких рядках:

**Жалобная душа
Тут буде стеляти,
Тут я в смутной мысли
Непрерывно буду,
Пока я ся не мину,
Поки ся не сбуду.
А коль я ослабну
От жаркой жалобы,
Вы братья помните
Мою страстну тужбу.
При маленьком гробі**

**Яму ископите,
Сосхнутое тіло
При ней погребите,
Изсичте памятник
В кожї смутной вербы,
Да будет свидитель
Двух сердец жалобы,
Да каждый увидя
Дерновий той покров,
Скажет пожалуй:
Се тут лежит любовь.**

Ци не є сесі слова доказательством истинной красоты людських чувств.

Прекраснов, на думку Духновича, є и Добродитель. Для неї не треба нияких украшеній, ниякої елітності, високого соціального статусу. Но біда у тому, што она постоянно окружена бідами, неприятностями, переслідованями. Точно так, як красна дербанка (роза).

Красна дъувка не треує бісерных и помадных украшеній, бо она сама по собі красна є. Некрасное як не прикрашуй, не примальовуй, оно нигда не буде красным и приятным. Што из того, каже Духнович, што „брыдлива навішаєт на себе монист и драгоцінных камней, однакожь останется скарідна как чорт”.

Єдним словом, Духнович до проблемы красоты подходит як філософ. Для нього красота - самое житя у всіх своих проявленіях, красиві і люде у їх високов духовности, у красоті душі. Айбо краса - то и любов у майширшому розуміню сього слова: любов до Бога, до ближнього, до искусства, до природы, до женщин ... И коли говориме, ош краса спасе світ, то треба розуміти, ош она, краса, є залогом доброї перспективы житя люди на планеті. Де є любов, там є благодать. Де є ненависть - там трагедія. Попозирайме на днешный світ. Ненависть, зрада, зависть, убійства, злодійства, ложь. Куда иде світ? Ко його сохранить од біды?

Марія Федорко-Алмашиї

Великий успіх мали учениці недільної школи при ВРМС, сестры Вікторія и Андрея Міндак, котрі прочитали извісні стихи Будителя „Вручаніє”, „О радостях школьских” и др. Выступив на вечері и квартет им. А. Годинки (худ. рук. Т. Боніславський).

Были исполнені произведения Д. Задора и первый раз в исполнении квартета Гимн „Подкарпатськіє русины...”

И на фоні такого високого душевного подьма, котрый усі дустали от музыки, великов сенсацийов стала презентація музыкального зборника Ивана Керецмана „Вручаніє”, изданого видавательством Валерія Падяка, Вседержавным Обществом Русинської Интелігенції им. А. Годинки и Обществом Русинув Чеськой Республіки. Сесе изданіє є 100 книгов видаательства Валерія Падяка.

Валерій Падяк написав прекрасное спередслово, оно натуютько западає у душу, што каждый, кто його прочитає, проймєся гордостью за свой народ, за великого Будителя, за котрого його послідователь А. Павлович писав:

**„Ти будив нас всіх ко жизни,
Вскормил людей для Отчизны,
Первый был ты между нами,
Славный умом и ділами...”**

Мы печатаєме полностью сесе Спередслово, обы дати возможность нашим читателям познакомитися из содержанием музыкального зборника И. Керецмана, у котрый входят хоры и співанкы на слова А. Духновича и современных русинських поетув.

У кунци вичура усі обмінялися впечатленіями про то, што учули за столом, газдынєв котрого на сись раз была Йолика Стринська.

Ушорила М.

Учениці недільної школи Вікторія и Андрея Міндак

Вручаніє

Спередслово

1.

"Я русин был, есмь и буду!"

Сокотім Вручаніє Духновича ги Біблійну Истину!

Бо йсе знак из Небес, се символ вічності русина под Карпатами, нескончимости его на своѣв рѣднѣв земли, што не має и не може мати граници у часі. ...Земли, што позначена туй и там, гейби вішками, красними деревляныма церквами, котрі своіма космічними турнями из прошлости високо ся возносят у Небо, обы и там, на Небі, укріпити русина у его вірі: *"Я русин был, есмь и буду!"* ...Земли, што из Неба ї мож упозерати, гейби красное зеленое смерековое море, што, ги колыска, не еднео тисячорѣча колыше не еднео покоління русинѣв; и сесь монотонный, колысковый скрип, у котрому мож вчути слова *"Я русин был, есмь и буду!"*, из молоком матери входит у життя каждого русина.

Сокотім Вручаніє Духновича ги Народну Правду!

Бо йсе слова русинського будителя, патріота свого народа, пламенного педагога, котрый знав терпіти и много бідовати за правду, за віру, за будучність свого народа и свого языка; може и скромного поета, айбо такого, котрый у часі прозріня углосив не од себе, а од имени свого народа магичні слова: *"Я русин был, есмь и буду..."* ...Магичні слова, што и нись доказувут и сокотят вічність русина под Карпатами - на своѣв земли, што не має и не може мати граници у часі.

Бо усе удержит русин у себе в горах, усе пересилит - голод и біду, нашествия и нещастя, бо усе чує у собі голос предків, котрі позеравут из Небес на Карпаты, оби укріпити русина у его вірі:

"Я русин был, есмь и буду!"

Сокотім Вручаніє Духновича ги Молитву!

Оби все ї было чути на земли, де красні горы вкрывавут вічнозелені смереки, де студені потічки скоро несут свої кришталеві воды у Тису, де из земли б'ют боркуты из кваснов водов, де ся полонины цілювут из Небесами и де ся супокійно стрічавут у серци и жизни русина прошлость и будучність... И йся благословенна Земля под Карпатами - се Храм, што го дѣстали русины у спадок и у вічність, и у сьому Храмі най би все было чути молитву: *"Я русин был, есмь и буду!"* ...Молитву, што ї углосив у часі національного прозріня, не од себе, а од имени свого народа поет Духнович, котрый и нись позерає на нас и учит нас быти на своѣв земли г'аздами и по-сокольому літати. И тогды и через 50, и 100, и 200 рокѣв, діти и онуки наших дітей будут гордо співати гімн, у котрому суть такі магичні слова:

"Я русин был, есмь и буду!"

2.

2003-й год - год Духновича позад рішення ЮНЕСКО - став реальнов иллюстрацийов того, што час не годен изтерти из генетичной памняти русинського народа имня

его національного пастыря. Чим дале русинський світ уddаляє ся од эпохи, у котрѣв жив Александер Духнович, тым майліпше ся видит подвиг народного поета, котрый усе думав за будучність свого народа и своего языка.

Ко из русинѣв не чув за Духновича - будителя, церковного діяча, педагога, поета, писателя, драматурга, историка, журналіста, видавателя. Родився Александер 24 апріля 1803 года як другый дѣтвак у родині Василя Духновича и Марії Герберій у селі Тополя Земплинської жупы, де его отець тогды был за священника. Дѣтство его пройшло у сусідному селі Стащин. Ошколованя дѣстав в Ужгороді у школі (1812-1815) и гимназії (1816-1821). Курс філософії скончив у Кошицях, позад того теологічної ошколованя дѣстав в Ужгородськѣв духовнѣв семінарії (1823-1827). По высвяченю поступив на службу у канцеларію єпископа Пряшовського Г.Тарковича (1827); за три рокы лишат ся

тої роботи и в Ужгороді стає вихователем у домі віце-жупана С.Петрова (1831-1832). Назад ся вертат до роботи у канцеларії Пряшовського єпископа (1833), и назад не находит порозуміння из єпископом, завто одходит у бідное село Комлоша (1833), а дале Біловежа (1834-1838) на службу сільським священником. У 1838-1843 роках служит у єпископа Мукачѣвської єпархії В.Поповича як нотаріус, а дале - каноник. Вертат ся до Пряшова ид новому єпископу Пряшовської єпархії Й.Гаганцю як каноник и туй служит до самої свої смерті (1865).

Житя А.Духновича од самого ранішного дѣтвацтва поязаное из бідністю, што все была закліатов союзницьов русина. Завто добрі вѣн знав біды простого чоловіка, силовав ся помочи своему народови, а отвѣт видѣв в ошколованю челяди, у розвою культуры, літературы, осмисленю свої исторії. Сесь путичка значила лем еднео - ити русинам у ногу из другыма слов'янськыма народами Австрійської імперії, котрі у часі культурно-національных здвигѣв

зачали ся самоосмыслювати ги національна група. Духнович, вірный сын своего народа, став на путичку будительства, повів за собов молоду інтелігенцію и стався духовным лідером народа, углосив у стихови "Вручаніє" его національное кредо:

Я Русин был, есмь и буду!

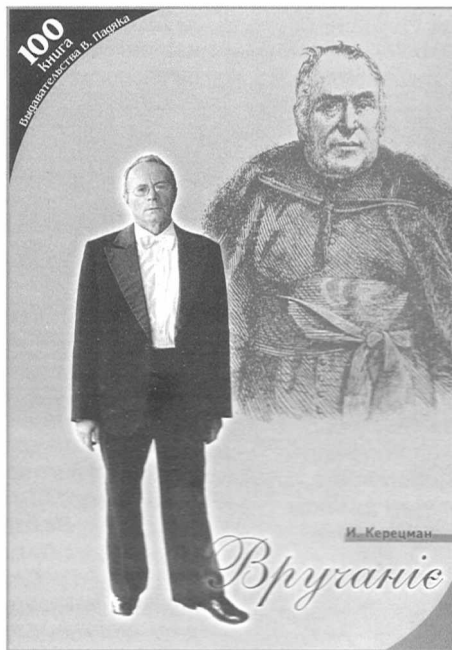
Я родился Русином,

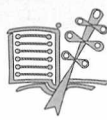
Честный мой род не забуду,

Останусь его сыном.

Стих "Вручаніє" А.Духновича читат ся ги заповіт потомкам.

Послідный пряшовський період позначений титанічнов подвижницьков роботов будителя А.Духновича. Пише и выдає букварь "Книжица читальная для начинающих" (1847), первый русинський календарь "Поздравленіє Русинов на новый год 1850" (1849), п'єсу "Добродитель превышает богатство" (1850), учебник "Краткій землепис для молодых Русинов" (1851), У 1850

році вун засновав общество "Літературное заведение Пряшевское", силов якого выдає календарь-альманах "Поздравление Русинов на год 1851 от Литературного заведения Пряшовского", а за рік - "Поздравление Русинов на год 1852 от Литературного заведения Пряшовского", ищи за рік - "Місяцослов на год 1853". Коли ся общество розпало, Духнович своїма силами продовжує видавати місяцослови - "...на год 1854", "... на год 1857".

У пам'яті русинів Александер Духнович остає ся першим народним поетом и будителем, Соколом, котрый усокотив своє соколье гніздо:

**Был соколом для родины,
Співал пісні соколины,
Учил так и вас співати,
По сокольному літати.**

Пережили русины не єдну епоху імперського одношення ид собі из боку правлячих режимів. И за тых режимів усе ся неслобідно было ошколовати порусинськы, ци знати свою історію, ци свою літературу, культуру. Усе ся наша історія прийшлыма ідеологами трактовала нарубы. Айбо усе твердо стояв на свому русин. Усе чув у собі голос "Вручанія".

Нись "пам'ятати на батька Духновича" и учитися по-сокольному літати - се значит супокійно позерати у будучність, у котрів усе буде звучати уголошене Духновичом національне кредо: *"Я русин был, емь и буду..."*.

3.

Стихи Духновича ставали народными співанками, а "Вручаніє" и "Подкарпатські Русины" стали народным и державным гімнами Подкарпатя за часів Чехословацької республіки у 20-30 роки. На слова Духновича композитори писали співанки; туй би мож назвати С.Фенцика, О.Кизима, З.Лиска, Я.Ярославенка, М.Гайворонського, Ф.Колессу, М.Рощахувського, Г.Гузенного, Д.Задора, А.Подгаєцького, В.Любимова и других.

И днесь поезія А.Духновича лишат ся жерелом творчости для композиторів. Василь Циганин из Голубинога порадовав співанков "Прощаніє з мясницями", айбо майбұлшым успіхом суть співанки, автором котрых є патріарх русинської композиторської школи Иван Керецман (7.10.1933 р.н.), котрый у сьому часі одмічає своє 70-річчя из дня народження и 50-річчя творчеської - композиторської, диригентської и педагогічної діяльности.

За своє життя И.Керецман написав близько 200 оригінальних творів, веце як 100 обробок народных співанок, гармонізовав близько 50 духовных пісень и фалаток Літургії, рӯздвяных колядок, учинив близько 100 хороших и оркестровых перекладів творів класиків, авторських композицій и народных співанок. Творы композитора суть позначені талантом самобытности, неповторности мелоса, оригінальности звучаня, што ставит автора у ряд майзнаных и майповажных постав музичного життя Подкарпатського края.

Приміром, 1996-го года хорový твір "Верховинська поема" И.Керецмана на слова В.Вовчка був одзначений I премійов на обласному музикальному конкурсі. То самое сталося и 1997 года, коли на обласному конкурсі духовной музыки дӯстав нагороду его хорový твір "Малое славословіє" (фрагмент Літургії). А у 2003 році на обласному конкурсі до 200-річчя из дня народження А.Духновича призерами стали нараз три творы И.Керецмана, межи нима и хорový твір "Духнович".

Туй не захибило бы уповісти, што керецманови музикальні творы од зачатку 60-х років ХХ століття суть у

репертуарі Закарпатського народного хора, а дале и ансамбля танця и співанки "Лісоруб" из В.Бичкова, хора "Кредо" из Ужгорода, народного хора им. Мирослава Чайковського из Свалявы, народных камерного хора и чоловічого вокального ансамбля из Воловця, народного жӯнського вокального ансамбля "Вербиченька" из с.Зарічово Перечинського району, народного вокального ансамбля "Красія" Ужгородського училища культури и других. Творы на музику И.Керецмана співавут солісты Закарпатської філармонії - народні артисты Петро Матій и Марія Зубанич.

Ид славному юбілею Александра Духновича маестро И.Керецман прийшов из важным результатом - се чотырнадцять співанок на слова будителя, при тому даякі мавут по два варіанти - на два, три ци чотыри голосы, діла чоловічого и мішаного хора. Ушитки 14 співанок суть уміщені у сьому зборничку. Се, приміром, гімны "Вручаніє" и "Подкарпатські Русины", співанки "Воспой хвалу Всевышнему", "Послідная моя пісьнь", "Дума", "Счастье жизни", "Пісьнь к любезній", "Незабудка", "Тоска", "Ой гаю, мні, гаю", "Пісьнь народна" и другі.

Друга часть зборничка йсе співанки И.Керецмана на слова днишных русинських поетів, котрі вже доста давно плужат нашу русинську поетичну нивку. Йсе патріарх нашой літературы Василь Сочка-Боржавин, лауреат премії им. А.Духновича Иван Калинич, авторка зборничка "Дзвоны Карпатського краю" (2001) поетеса Анастасія Даліда и автор книжочки стихів "Тямте нас!" (2002) поет Володимир Танчинець. Найдєся туй и сам И.Керецман, котрый меджи иншакі таланты має и талант стихописаня. Співанки на его слова и музику суть у репертуарі многих ансамблів, хотя як поет першов книжочков И.Керецман щи не дебютовав.

Жанровый діапазон музичных творів И.Керецмана доста широкий: од величальных гімнів до діточих и колісковых співанок, од патріотичных співанок до глибоколіричных мелодій.

Книжочка продовжує співанкову традицію на слова А.Духновича, што представлена є не лем народними, а й авторськими співанками, не лем співанками, а й хоровими творами.

Йсі творы красно указувут на актуальність творчости А.Духновича діла новых и новых поколінь. И йсі творы, дякувучи маестро И.Керецману, народный поет Духнович нись вручає днишным и будучим поколінням русинів.

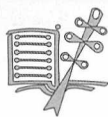
И йсі творы суть Вручанієм од самого композитора Ивана Керецмана, котрый ся сподвиг на такое благоє, красное и важное діло.

Сокотім Вручаніє!

Валерій Падык,
кандидат філологічних наук

На презентації "Вручанія": Е. Лауренскі, др. Е. Байза и др. Г. Лауренскі

Сято у греко-католической церкви на Фё-утца

У жизни русинув Мадярщини даколи происходят такі события, котрі затем переходять у традиції. Думається, што таким є и приглашеніє для участія у Божественной Літургии греко-католической церкви на будапештській Фё-утці церковного хора Росвиговской греко-католической церкви (Мукачево). Так было 2 roky тому назад, так и типирь, 9 мая на сято св. Флоріана.

Усякое зачинаніє має свого організатора. Мавуть добру організаторку, активистку и мукачовці у лиці 85-ручної учительки-пенсістки Елизаветы Ломиковской. Кить треба штось організовати, Бёжи нинія моментально за вто берётся. У Мукачові она є активным членом Общества им. А. Духновича, організовує жун для участія у хорі, сама співає и не у єдному хорі, розпространяє русинську літературу (новинки, книжки, календарі). И типирішню поїздку у Будапешт організовала она. Велика подготовительна робота была проведена, обы церковный хор муг приїхати у Будапешт.

Треба было усім оформити візы, найти автобус, который бы привіз 35 человек, найти спонсора (може и не єдного), который бы оплатив проїзд, договоритися у Будапешті про розміщеніє людей, обговорити из священником програму, забезпечити людям приятное пребываніє у прекрасному весенньому Будапешті. И сесе ушитко узяла на себе Бёжи нинія.

Она, як и її колеги, рахує, што нич так не скрашує не дуже легкое, буденное житя, як якісь особенні события, котрі міняють монотонный ритм, вызывавуть положительні эмоції.

Про выступленіє росвиговского хора 9 мая говорилось ищи у февруарі.

Тогда возникла идея, штобы попросити выступити хор на вечерній службі у греко-католической церкви на Ровжак тере.

Сисе извистіє из радостёв принял головный парох церкви Дёрдь Вілані. Вун дав у розпоряженіє гостей зал у пивниці, де бы мож угостити мукачовцев вечерёв и дати возможность пообщатися из родичами.

Подпорвати сесе мероприятие согласились 3 русинські меншинові самоуправленія Будапешта: VII район (предс. А. Борто), VIII район (предс. др. Я. Сабо), XXI район (предс. Т.Бубно). Така была організація сёго файного сята. Хористи из Мукачева прибыли у субботу вечером. Их стрічали вірники церкви на Фё-утца, котрі любезно пригласили их у свої сімі як дорогих гостей. Велика Служба Бога отбылася у неділю у 11 годин. Зойшлося так много людей, што мала церковь не умістила

Члены греко-католического хора Росвигова

усіх, люди стояли на улиці, кругом церкви. Літургию откончили о. І.Прегун и о. Ю.Вішак. У проповіді о. І.Прегун поблагодарив Мукачевский хор и диригента А.Вериб за прекрасні піснопінія пуд час літургии. Пусля Богослуженія отбылся Крестный Ход коло церкви. Гости мали возможность пообщатися пусля окончанія торжеств из родичами, знакомыми, была організована коротка екскурсія по Будапешту, котру провів А. Борто.

А вичур хор співав на Службі Божуй на Ровжак тере. И туди прийшло много народа. Усі перейнялися высокими чувствами от прекрасного исполненія, особенно частей

Літургии „Иже Херувимы...“ и „Отче наш“. Затем отбылася вечеря, газдынями котрой были Йолана Стринська и Маріанна Попович. Гости дуже добре чувствовалися, благодарили за сердечный прием. Члены хора Ольга Балог, Ріта Кампо, супруги Логойды отмітили, што для них майцінным є то, што они чувствуют теплоту и сердечность, из котров їх принимают у Будапешті. Довго велася бисіда мукачевцев из депутатами VIII района

Инициатор поїздки
Елизавета Ломиковська

Организаторы приема гостей

(А.Сабо, М. Коцур), VI района (А. Стойко, др. М. Лявинец), VII района (А. Борто, Й. Ердевш). Гости дустали гуманітарну помоч, організовану др.Яношом Сабо, за што были йому дуже благодарні.

М.

Александр Борто председатель РМС VII района Будапешта

Русинський день у Осовді

У жизни каждого народа, котрый живе у меншині у любуй державі, великим сятком є національний день. Так є и у русинув Мадярщини. Уже не первый рук 22 мая традиційно отмічаєся День Русина. У минувшому році сись день був отмічений у Мучоні, куди изойшлися русини не лем из Земплиньского края. Сёго рока День Русина отмічали сьме у Осовді. ВРМС и Русинськос Самоуправленіє Осовда прекрасно організували торжества, на котрі, мож уповісти, изойшлися русини

красна, як бабовка" розказала усім Ніколетта Губієва. На кониць діти хором заспівали співанку „Чижику, чижику“, текст котрої предоставила учителька-пенсістка Йолана Чегіль. Зрителі довго аплодіровали дітям. Слідуює зазначити, што костюми діла дітей приготували члєны клуба „Рускиня“: Валерія Мориляк, Йолана Стринська и Марианна Лявинец. Народні вышивки изготувала Марія Селехман. На концерті выступили брат и сестра Матейко из Пийча. Они исполнили на сопілці произведенія

майже из ушытких міст, де живуть у Мадярщині. На сято прибыло коло 200 чоловік. По традиції сяткованя зачалося Службов Божов, котру отслужив греко-католицький священник о. Михаил Маслей из Кошиць и о. Янош Шиводов из Гёделёва.

О. Михаил Маслей, не позираючи на преклонный вік, откликнувся на приглашеніє председателя ВРМС Віри Гіріц и прибыл из жонов до Осовда, обы отслужити Святу Літургію по старославянськи. Вун є єдинственным живым свідком тої трагичеської „автокатастрофы“, котра сталася коло Мукачева у 1948 році и послужила причинов смерти епископа Теодора Ромжи.

Літургія зачалася у 10 годин при великому стеченію народа. Под час старословянської службы співав візантійський мужський хор им. св. Ефрема под руководством Томаша Бубно. На всіх Служба Божа справила такое великое впечатленіє, што многі люди

Дезидерія Задора.

Из великов програмов, котру приготували учителя Марія Заяковська-Барананий и Едіта Семан Поповичне, выступили ученики Недільної школы Комловшкы. Їх програма называлася „Комловшська свальба“. Она состояла из представлєнія традицій, обычаїв, котрі и доньні сохранилися у Комловшці на свальбах. Діти и розказовали, и показовали, и говорили стихи, и співали, и танцєвали. Усі достали повное представлєніє про комловшську свальбу.

За тым на зміну юным артистам прийшов Русинський фолклорний ансамбль у составі солістів Ольги Сільцер, Анни Кедик, Михаила Михальця у сопровождєніи инструментальной группы под управленієм др. Яноша Сабова. У програмі ансамбля прозвучали русинські народні співанки „Верховино, світку ты наш“, „Чорні очи, як терен“, „Червена ружа трояка“ и др., котрі из

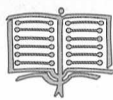
прослезилися.

Посля службы отбывся великий сяточный концерт. Перед концертом гостей привітствовали председатель ВРМС Віра Гіріц и президент ОНЕК Антал Гейзер. (Привітственні річі печатаєме у слідуєчому номері).

Концерт открыли ученики Недільної школы Будапешта. Сестри Міндак Андрея и Вікторія розказали стихи А. Духновича „Вручаніє“ и „О радостях школьских“. Браты Манайло Теодор и Грегор розказали стих Марії Підгорянки „Крумплі“. Прозвучав стих Анни Галчакової „Я знаю якого я роду“ у исполненіи сестер Міндак. А „Така м

професіональним майстерством были исполнені солістами. Усім было приятно учути знакомі мелодії, даякі співанки были подхвачєні цілым залом. Исполнителюв довго не отпускали из сцєны. Вершинов програмы было выступлєніє піаніста и композитора Йозефа Тадлера, котрый приїхав уєдно из дочков на сято из Германи, и квартета им. А. Годинки. Подробно про сисю часть концертної програмы и про другі міроприємія сята, выставку русинських малярів напишєме у слідуєчому номері.

Ушорила М.

МАЙ

- 1.05.1690** - Мукачевський єпископ Йосиф де Камеліс дав розказ, oby „каждый духовник мав дві книги, у одну най запише, кого крестив, то-єсть имя крещеного, родителей, кума и кумиці, год и день, коли крестив, а у другой най зазначит имена повінчаних и час вінчання”.
- 3.05.1933** - Родився Юрій Панько, високошкольський педагог, єден из творителюв и кодифікаторув русинського літературного языка у Словакиї.
- 4.05.1764** - Родився Петро Лодій, педагог, філософ, літератор, професор Петербургського Университета.
- 4.05.1909** - Родився Петро Лінтур, историк, літературный критик, фольклориста. Преподавав у Ужгородському Университеті. Вудав много книжок, межи нима „Казки и баллады Подкарпатя”. Умер 2.02.1969 г.
- 5.05.1910** - Родився Павел Цибере, юрист, дипломат, політический и культурный діятель, Пуд час студій у Празі активно участвовав у студенчеському обєдинєнію „Возрожденіє”. У 1936 році організовав „Русскій народный университет” из філіалами у Хусті, Ужгороді, Як член временного чехословацького правительства представляв ПР, добився освобожденія многих русинув из совіцького Гулага. Нигда не приняв присоединєнія нашего края до СССР, за што був арестованный в 1947 р.
- 5.05.1951** - Родилася Марія Мальцовська, публіцистка, редакторка „Народных Новинок”, „Русина”, письменка, лавреатка Премії Александра Духновича в области русинського літературы за 1999 рук.
- 9.05.1943** - Родився Владимир Федынышынец популярный теперішний русинський поет, письмен, публіцист, есеїст, автор многих книг: „Мирна наша русинська путь”, „Я єсть вечный Русин”, „Мы Русыны-Неба Сыны”. Первый редактор новинки „Подкарпатська Русь”, основатель журнала „Айно”.
- 14.05.1840** - Родився Юрий Игнатков, педагог, літературовед, лінгвіст. Робив в Будапешті преподавателем гимназії. Составив первую у Мадярщині граматикку циганського языка „Cigány nyelvtan”.
- 15.05.1983** - Єпископ Александер Хіра тайно высвятил о. Йосифа Головача на єпископа.
- 16.05.1960** - Умер Игорь Грабарь /1871-1960/ всесвітньо знатый художник и теоретик малярского искусства, директор Третьяковской галереи, директор Института истории искусств Академіи Наук СССР. Родився в Будапешті.
- 16.05.1968** - Умер Лука Демьян, письмен, збератель фольклора на Подкарпатю. Первый зборник Луки Демьяна вийшов у 1943 р.
- 22.05.1993** - Состоялся II Світовий Конгрес Русинув /Криниця, Польша/.
- 22.05.2000** - У Шарошпотоку под Замком Раковці Ференца II первый раз одбылося святкованя Вседержавного Дня Русинув. Сись день признанный Правительством Мадярщины Національ-ным Днем Русинув.
- 23.05.1911** - Родився Андрій Коцка, єден из найталантливіших художников Пудкарпатя, воспитаник „Публичної школы рисованія” Бокшая и Ерделі. Майзнаті сут єго образы-портреты.
- 24.05.1946** - Родився Штефан Сухый, педагог, методик русинського языка, публіциста, поет, письмен, лавреат Премії Александра Духновича за 2000 рук.
- 25.05.1891** - Родився Бейла Ерделі, знатый художник, основатель школы живописи на Подкарпатю. Закончив Будапешську Академію искусств. У Будапешті были перші выставки Ерделія /1913, 1915 рр./ Выставлявся у Парижі, Мюнхені, Римі и у других городах. Його имням названо Ужгородське училище прикладного искусства.
- 25.05.1941** - Антоній Годинка написав „Першое и вступительное слово мое ид чесним членам Подкарпатського Общества Наук”, де твердо став на защиту містної народної бесиды, як основы літературного языка.
- 26.05.1938** - Родився Иван Поп, историк-славист, искусствовед, публіцист, автор первой „Енциклопедії Подкарпатської Руси” (Ужгород, 2002).
- 26-28.05.1995** - У Руськум Керестурі одбывся III Світовий Конгрес Русинув.
- 29.05.1997** - Начав роботу IV Світовий Конгрес Русинув у Будапешті.

Церковный календарь

1. Субота	Ієреміи прор.	17. Понеділок	Андроника
2. Неділя	Атаназія Великого	18. Второк	Теодота муч.
3. Понеділок	Теодозія	19. Середа	Патрикія
4. Второк	Пелагії преп. муч.	20. Четвер	Вознесєніє Господне
5. Середа	Ірины муч.	21. Пятниця	Константина и Олены
6. Четвер	Іоны многострадального	22. Субота	Василиска
7. Пятниця	Появленіє Чесного Хреста	23. Неділя	Михаила св. Исп.
8. Субота	Іоанна Богослова	24. Понеділок	Симеона
9. Неділя	Істайя прор. Неділя самаритянок	25. Второк	Обнаруженіє головы Іоанна
10. Понеділок	Симеона		хрестителя
11. Второк	Мокія св. муч.	26. Середа	Карпа
12. Среда	Епіфанія св. муч.	27. Четвер	Ферапонта
13. Четвер	Гликерії муч.	28. Пятниця	Никиты преп. Св.
14. Пятниця	Изидора	29. Субота	Теодозії
15. Субота	Пахомія	30. Неділя	Сожєствіє св. Духа
16. Неділя	Теодора св.	31. Понеділок	Свято Святої Троїци. Ерміла пр.

Катехизація по матеріалам

„Малого греко-католического Катехизма про русинськы діти”

Составив: о. Франтішик Крайняк, гр. кат. душпастырь в Межилаборцях.

Яков - Израил

Раз Яков у Месопотамії мусив ночовати у пустому полі. Поклав пуд голову камінь и заспав. У сні видів сходы, котрі вели аж до неба. По них ходили Божі ангелы. Тогды йому появилсь сам Господь Бог и повіл: „Я Бог Авраама и Исаака. Землю, на котруй спиш, дам тобі и твоим потомкам”. Господь Бог обіцяв Яковови, што из його потомства народиться Мессія - Спаситель світа Исус Христос.

Яков двадцять рокув был у Лавана, де пас вівці. Узав собі за жону його дівку Рахіль. Потом вернувся дому. По дорозі його благословив ангел Божый и дав йому имя Израил. От того часа Якововы потомкы называвуться израильяне.

Якововы сыны

Яков мав 12 сынув. Наймолодшими были Йосиф и Венямин. Отец булше любив Йосифа, бо вун был найліпшым. Раз Яков загнав Йосифа, обы побзерав, де суть братя. Айбо коли вун до них прийшов, они його хотіли убити. Тогды через пасовисько ийшли купцы. Братя продали їм Йосифа за двадцять сріберных. Отцю уповіли, што Йосифа роздер дикый звір.

Йосиф у Египті

Купці узали Йосифа до Египта и продали Путифарови, високому урядникови фараона. Путифар

полюбив Йосифа и дав йому правовати цілый свуй маєток. Айбо Путифарова жона была дуже пудла. Она хотіла извести Йосифа на гріх. Айбо вун не дався. Коли Путифар вернувся од фараона дому, повіла йому жона: „Быв туй Йосиф и хотів мене извести на гріх”. Путифар повіровав жоні, дуже розозлился и дав заперти Йосифа до вязниці.

У вязниці сиділи и два фараоновы урядники. Раз Йосиф объяснив їм сны. І вшытко сталося так, як вун їм повів. Пузніше мав и фараон чудні сны. Снилось йому, што стояв коло рікы Нілу, а из воды вийшло сім тучных коров. За ними вийшло сім худых коров. А тоті худі коровы поїли тучных. У другому сні фараон увидів, як на єдному стеблі выросло сім повных, и сім порожных колосів. Тоты порожні колосы зіли повных. Фараон пробудився и закликав ушыткых мудрецов, штобы йому объяснили тоты чудні сны. Но никто не знав. Тогды єден фараонув урядник припомнив собі Йосифа, из котрым сидів у вязниці. Фараон дав привести Йосифа и розказав йому свої сны. Йосиф йому пояснив сны так: „Сім тучных коров и сім повных колосув, то є сім плодovitых рокув. Сім худых коров и сім порожных колосув то є сім неплодovitых рокув. Науперед буде сім плодovitых рокув, а за тым сім неплодovitых. Тогды настане голод на цілуй землі. Найди собі єдного мудрого чоловіка, котрый бы у плодovitі роки лишньое зерно одклав на роки неплодovitі”.

Обясненіє Йосифа дуже полюбилось фараонові. Завто дав йому правовати цілым Египтом.

Шумлят лісы, грают пісні,
Гей за давні вікы,
А яличкы ся кланяют
Смерекам столітным.
Плывут хмаркы понад горы -
Тихонько як гуси -
Понад горы, понад лісы
Из Карпатской Руси.
Уд Тячова, Ужгорода,
Над Гуменне, Пряшув,
Плывут ид нам милі хмаркы
З вісточков уд наших.
Идут дале над Щавницю,
Над татранські турні,
на Шляхтову, Білу Воду,
гет онь до Остурні.

Иван Русинко

Водичка

Водичко, водичко,
умый мої личка,
и ушка, и очка,
носик и усточка,
и чоло, и ручки,
и нужкы малюцькі,

Жебы-м была красна,
здорова, чистинька,
бо я вже школярька,
школярька малинька.

Яким Оліярь

„Утцюзнина” Читанка про недільні школы.
Будапешт, 2001 р.

Рецепты

Ольга Сільцер.

Сільцер Ольга родилась 1 марта 1953 года у Мукачові. Після середньої школи закінчила хімічний факультет Ужгородського Університета. Робила у Мукачові як учителька хімії і біології. Из 1981 года живе у Мадярщині, робить вихователем у колегиумі. Є депутатом РМС ІХ району Будапешта и членом директората ВРМС. Солістка русинського фольклорного ансамбля,

активний член клубу „Руския”.

Хліб из тингиричаної крупы

Продукты:

250 г тингиричаної крупы (грізу), 300 г пшеничної муки, 2 яйця, 25 г джудів, 1 чайна ложка соли, 1 столова ложка цукру, мінеральна вода, олія або маргарин, 1 столова ложка олаю.

Джуді заливаємо 1 погаром теплого молока и даємо им изойти. Додаємо 1 чайну ложку соли, 1 столову ложку цукру, 1 столову ложку муки и добре перемішаємо.

Спершу насиплемо у миску тингиричану крупу, навирх ній пшеничну муку. Зробимо у середині ямку и кладемо туди два яйця, джудову масу, котра уже изойшла и начинаємо місити. Доливаємо мінеральну воду і пуд конець олай. Тепшу намастимо маслом вадь маргарином и покладемо у ній замішаное тісто, котрому дамо киснути приблизно 10 минут. Выпікаємо хліб приблизно 1 годину.

Салат из морквы

Продукты: 2-3 великі морквы, 1-2 зубки чеснока, 4-5 столовых ложок майонезу, 5 потовчених оріхів.

Моркву пореселюємо. Чеснок мілко поріжемо, добавимо оріхі, майонез, ушійтко добре перемішаємо и покладемо у холодильник на 1-2 години. Дуже парує до курячого мяса вадь на сендвічі.

Kenyer kukoricadarából

Hozzávalók: kukoricadara - 250 dkg, finomliszt - 300dkg, tojás - 2, só - 1 kanál, élesztő - 2,5 dkg, só - 1 kávéskanál, cukor - 1 evőkanál, olaj - 1 evőkanál, tej - 1 pohár.

Az élesztőt felfuttatjuk 1 pohár meleg tejben, kis cukorral. Hozzáadunk 1 evőkanál cukrot, megsózzuk. Jól összekeverjük. A tálba öntjük először a kukoricadarát, utána

ВРМС обявляє конкурс дитського рисунка и изделій витварного искусства на тему „Муй світ”. Роботи мож заганяти на адрес: 1147, Будапешт, ул. Дёрмат 85/В до 20 юнія.

Az ORKÖ „Az én világom” címmel gyermekrajz és képzőművészeti pályázatot hirdet.

A beküldési határ idő június 20. 1147 Budapest, Gyarmat utca 85/B címre.

a lisztet. Közepén egy mélyedést csinálunk, beletesszünk a tojást és a felfutott élesztőt és jól összegegyúrjuk.

Közben hozzáadunk valamennyi szódavizet és a legvégén az olaját.

A tepsit kikenjük vajjal vagy margarinnal, beletesszük a masszát, 10 percig kelti hagyjuk és lassú tűzön 1 óráig sütjük.

Sárgarépa saláta

Hozzávalók: 2-3 nagy sárgarépa, 1-2 gerezd foghagyma, 4-5 evőkanál majonéz, 5 megtisztított dió.

A sárgarépát megreszeljük, hozzáadjuk az apróra vágott foghagymát és diót. Jól összekeverjük a majonézzel és 1-2 óráig érleljük a jégsekreányben. Jól illik a tyúkhúshoz és szendvicsre is jó.

Мясо по-гуцульски

Продукты: мясо (свинина) - 1300 г, пікниця - 500 г, яйця - 4 шт., горчиця, мелений чорний попірь, суль за смаком

Совс - сметана 0.5 літра, мука - 3 ст. ложки, молота червена паприга, св. жир або олай.

Мясо розрізають на дарабчики, одбивають, солять, змащують горчицею. На каждый дараб кладут кольцо пікниці, зварені натвердо и посічені яйця, посипають попрём и завертають. За тым пудсмажують у св. жири (або олайови) и заливають сметанным совсом, у котрому тушать до готовности. Готовое мясо подають из совсом. Гарніром може быти риж, крумпланое пюре, звирьха посыпавуть зеленов петрушков.

Hús hucul módra

Hozzávalók: hús (sertéskaraj) - 1300dgr, paraszt kolbász - 500 dkg, tojás - 4 db, mustár, só, fekete bors, zsír vagy olaj

Шозс: tejfél 0.5l, liszt - 3 ev. kanál, paprika

A húst felszeleteljük, besózzuk. Minden szeletet megkenünk mustárral, ráteszünk 1 darab kolbászt, apróra vágott főtt tojást, megborsozzuk. A szeleteket összetekerjük, zsírban vagy olajban kisütjük. Lisztből, tejből és paprikából szószт készітünk és а húshoz hozzáкеverjük. Pároljuk, ameddig а hús egészen puha nem lesz. Krumplipürével illetve rizzsel tálaljuk, petrezselyemmel díszітjük.

Kárpátaljai 85 év után újra

ásványvizek

Magyarországon

Érdeklődni lehet a szerkesztőség címén

Михаил Капраль

Учімся од Сокирницького Сирохмана.....стр. 2-3

Михаил Шарга

Геополитичні інтереси историчнуй правды русинув стр.3-4-5

Лавреаты памятноі преміі им. А. Годинки.....стр. 6-7

„У горах моє серце” - презентація каталога Атаназа Фединця стр. 8-9

**Клуб „Рускиня” - літературный вичур,
посвячений дню рожденія А. Духновича.....стр. 10-11**

Прензентація книги И. Керецмана „Вручаніє”стр. 12-13

Сято у греко-католическуй церкви на Фё-утца..... стр.14

Русинський день і Осовді.....стр. 15

**Пам'ятні дати
Церковный календарь..... стр. 16**

Для діточок..... стр. 17

Русинська кухня стр. 18

Kiadja
az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Ljavinyec Sztyepán
felelős szerkesztő

Dr. Lyavinec Mariann
főszerkesztő;

Manajló András
művészeti szerkesztő;
Szkiba Irén szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel./Fax: (06-1) 468-2636
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu
http:// www.ruszinok.hu
Nyomdai munkálatok: **AMG experts Bt.**

Выдає:
Вседержавное Русинськое Меншиновое Самоуправление

Члены редакции:

Др. Степан Лявинец
ответственный редактор;
Др. Маріанна Лявинец
головный редактор;
Андрій Манайло
художественный редактор;
Ірина Скиба секретарка;

Адрес редакции:
1147 Будапешт, улица Дярмат 85/б.
Тел./Факс: (06-1) 468-2636
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu
http:// www.ruszinok.hu

При передрукови посилатися на "Русинський Світ"

ISSN: 1785-1149

**Появлення новинки пудпоровали: Фондація Национальных та Етнічных Меншин Мадярыцины,
Вседержавное Общество Русинської Интелігенції імені Антонія Годинки.**

**A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány
és a Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület támogatásával jelenik meg
1000 példányban.**

Русинський день у Осовді

RUSZIN VILÁG

РУСИНСЬКИЙ СВІТ

II. évfolyam 8. szám, május 2004 річник II. число 8., май

A tudomány etikája, a tudós erkölcsse

Kiindulópontunk egy axióma: nincs olyan nép, olyan nemzeti vagy etnikai közösség, amelyet ne foglalkoztatna, hogy honnan jött és mi dolga van a földön. Ezt nevezik lényegében tipológiai kényszerből nemzettudatnak, közösségi öntudatnak. Ez a belső közösségi kényszer önmagában pozitív és inspiráló jelenség.

Le kell szögeznünk azonban, hogy ennek semmi köze a nacionalizmushoz, amely alapvetően XIX. századi jelenség, az u. n. szellemfilozófia fattyúgyermeke.

Az első jelenség az ógörög, de közelebbről a reneszánsz kori patriotizmusból fejlődött ki. A patriotizmusból, amely alapvetően az erkölcsfilozófiában gyökerezik. Ez az a szilárd erkölcsi bázis, amelyből kiindulva vizsgálja és elemzi a tudós témáját, s ha kell, igaza érdekében a kordivattal s az abból fakadó indulatokkal is szembeszegül. Igen komoly tudósnak és népét igazán szerető embernek kell lennie annak, aki emberi és szakmai igaza érdekében szembeszegül azzal az új fajta nacionalizmussal, amelynek először Fichte volt a meghirdetője¹, amely a nemzeti nagyság vélt vagy való, de mindenképpen illuzórikus gondolatát helyezte előtérbe. A klasszikus nemzettudat eszménykövető volt, az új nacionalizmus mit sem tud az eszményekről.

Az európai gondolat legjobbjai azonban jól látták, hogy a szellem és az akarat a szimbólumai a nemzeti egységnek, darabjai annak az agyagcserépnek, amit egykor szétörttek és szétszóztak a népek, nemzetek, emberi közösségek közt az örök barátság és hűség zálogául. S amelyből a történelem kegyetlen tanulságaira hivatkozva ma már a megértést, a toleranciát is elfogadnánk, mint átmenthető, felmutatható értéket, itt, Kelet-Közép-Európában.

Itt, ezen a viharvert vidéken azonban a francia államesszme adaptációja mellett a bizantinizmus volt a legnagyobb hatással. A jakobinus erényterror, és végpontján a marxista totalitarizmus.²

Mindez elemi formájában már ott volt abban a szellemi közegben, amely a XX. század egyik legnagyobb tudósát, Hodinka Antalt körülvette s melyben szinte shakespearei hősként szinte egyedül képviselte az etikus tudományt. Igaz, vitathatatlan tudása, a kor legjobb tudományos intézményeiben végzett tanulmányai és levéltári kutatásai szakmailag támadhatatlanná tették. Ennek alapja pedig „...kiváló tehetsége, alapos történetírói felkészültsége, nagy nyelvtudása, főképpen pedig azon kedvező helyzete, melynél fogva éveken át búvárkodhatott Lelesztől kezdve Rómáig mindazon levéltárakban, amelyekben a munkácsi püspökség múltjára vonatkozó adatok létezését sejtette” állapította meg találóan a ruszin történetírás kezdeteit összefoglaló Zsathkovics Kálmán.³ Ide kívánczik két megjegyzés. Az egyik: az egyháztörténet adott esetben ekvivalens az etnikum történetével. A másik: ő volt valóban az első, aki a régió valamennyi levéltárában, egyházi intézményében stb. kutatott és sajnos ő volt az utolsó, aki ezt megtehetette. Ezért nélkülözhetetlenek adatai és ezért

megnyugtató, hogy az általa elének tárt történeti információk mind tudományos, mind etikai szempontból vitathatatlanok. Mert sok volt az olyan helyi tudományos publikáció, amely egy-egy kiragadott és önkényesen értelmezett adatra építkezett.

Az utókor szellemi teljesítményét elfogadja és méltányolja. Egy kárpátaljai történész, a komoly felkészültségű Soós Kálmán már jó évtizede „Hodinka-reneszásról” értekezett és Perlekedő évszázadok című tanulmánygyűjteményében önálló fejezetben tárgyalja a neves tudós kárpátaljai vonatkozású hagyatékát. A Hodinka újrakiadásoknak, a kiadatlan anyagok rendszerezésének és értékelésének igazi központja ugyanakkor a Nyíregyházi Főiskola, ahol az Udvari István által vezetett tudományos műhely szinte emberfeletti munkát végez, pótolva más, erre hivatott intézmények tudatos, vagy csupán restségből fakadó mulasztásait.

Az aktuálpolitika által áthatott írástudók azonban kerülnek e hatalmas életmű kényes és saját történeti koncepciójukkal (prekonceptiójukkal) ellentétes pontjait Hodinka számára és könnyebb útnak és népszerűbb vállalkozásnak bizonyult volna, ha enged a kordivatnak. A tudós erkölcsse azonban nem engedte meg ezt.

Nézzük, melyek is azok a pontok, ahol a nagy tudós nem engedett a legendák csábításának.

Az első természetesen a származás, az etnogenezis kérdése. Ez mindmáig a legtöbb indulatot keltő témakör és ebben a korábban kellőképpen nem tanulmányozott alapkérdésben született a legtöbb mesterségesen felépített legenda. Bár a vélemények eléggé megoszlanak, három alapvető álláspontot különböztethetünk meg.

I. a.) Az első szerint már a honfoglalás előtt éltek itt szlávok (rutének). Ennek argumentumrendszere egy névtelen bajor földrajzíró munkáján alapszik, aki felsorolta a keleten élő szláv népeket és főbb városaikat. Hodinka nem zárja ki, hogy ezek egy része az Északkeleti Kárpátokban és előhegyein lakott, de a forrás nem ad választ arra, hogy ez időben hogyan behatárolható, mivel a névtelen szerző sem lokalizálható az időben. Az óvatosság érthető, hiszen a 20. század első harmadában az ebben a témakörben otthonosabban mozgó tudósok (Mellich, Györffy) a helynévtan és a történeti földrajz adatai alapján csupán arra a következtetésre jutottak, hogy a magyar honfoglalás idején ezen a területen (pontosabban a mai dolisnyák területén) egyes, magyar-szláv népesség élt a gyepterendszer korában. A tudós tehát ilyen esetben kizárja a megfellebezhetetlen kinyilatkoztatásokat, de önmaga nem ítél, nem gyárt koncepciókat, csak jelzi a további tanulmányozásra érdemes részterületeket.

b.) Egy másik elképzelés, amelynek forrása a szakmai szempontból erősen vitatható Névtelen Jegyző, a magyarokkal érkező ruténekben találja meg a ruszinok elődeit. Hodinka, az orosz krónikák jó ismerője⁴. Az útnak

Учімся од Сокирницького Сирохмана

Так уже ся стало, што у нашу минулости ми не мали жадного натулько авторитетного и компетентного челядника, котрый бы примирив наші доста хаотичні, а утсі малопродуктивні намагання рішити языковий вопрос. Вун и несь є там, де ся з нього сміхували всі, кому не лінь як з боку русофілу, так и українофілу колись; так и послідні десять-дванадцять року, отколи ся зясь говорить про сесі проблеми.

Айно, є то гурька правда, же дотеперь филологичні вопросы суть нерішені докунця. Ми єден посперед другого пишемо грамматику, а щі булше критикуєме их. Замість того, жебы свою филологичну культуру мало пудвисити, попробувати хоть лем порозуміти єден другого, мы готові щі десять року дискутувати (собі на ганьбу, нашим опонентум на сміх). Айбо реальность про вшитких нас уже давно є така: на практики ми пишемо і говориме, кто як знає. Треба нараз уповісти, ож сесі проблеми не годні рішити ниякні філологы (тоті сигиняшні валовшні хибаль лем ушорити дакі правила, учинити на основі извістных тексту словарі, грамматики и т.д.).

Я иппен такой ги вшитки. Айбо не претендуу на истину у послідній инстанції. Научений гурьков скусеностьов своїх предшественников, не збиравуся писати щі єдну грамматику. Я так думаю, што проблема не в ній. Никто з нас не напише таку, што всі у єден голос загойкають: но та то є вна! Я про другое: и до нас были неглупі люде, й до нас дашто зробили. Я про то, што кидь не валовшні зме уважати єден другого натулько, бы стремитися гу єдинообразию у языковых вопросах, то може возмім собі за мінту дакого, чия постава стоить натулько над нами всіма, же годна нас і примирити. Передашами у сьому ділі суть лідери народа. Годні то быти політики, писателі, вадь дакі иншаки авторитети, котрых послухать булша часть людей. Само собов и у сьому, такому непростому вопросу, яким є нишній літературный русинський язык.

Про русину таков фигуров яло бы быти академікови Антонію Годинкови. Чкода, что сеся велика постава остаєся недооціненов русинськов інтелігенційов до днесь. Я говорю про недооціненость зато, бо у конкретных намаганнях зробити хоть лем дакий крок допереду у культурному жытєви (и у языковому строителстві, майпервое!) ми не вухосновали ани то, што зробив єден сесь чоловік, ани не исползовали ефективно його имня про рішення актуальных вопросу нишніх русину. Не треба нам раз грамматики, попробуйме писати хоть лем так, як писав сесь незабвенный автор.

Мені ся видить, ож пере-читувачи текст, повзбировані з щі донедавна закритих библиотек и архіву, не гріх и нам нешнім дашто ся з них навчити. То ся дотулять у першу очередь чистоты языка, котрый з доти небаламутненои народнои керниці з таков майстерностьов черпали майліпші його сини у

минулости. Тым булше, кедь то дотеперь неизвистні тексты самого Сокирницького Сирохмана, як пудписовався доста часто пуд своїми публикаціями Антоній Годинка, майдостойніший із достойних синув русинского народа. Иппен перепечатков його публикації в унгварскому еженедельнику "Карпатска Неділя" в 1940 році зачинаєме нову рубрику у нашу новинці.

* * *

Давно ото было, коли ми сесю співанку співали. Може и вы, честні читателі познаєте єї, бо так ми ся видит, же тутешня, а не из чужого перебрана.

*Ой умру, умру, жити дале
небуду.*

*Прикличте ми тоты люде,
што я их люблю...*

*Попови я дам чотыри воли,
Абы мині удкончили файнї
проводы.*

*Дякови лишу сліпу кобылу,
Абы мині переспівав цїлу
псалтырю.*

*Церкунику дам полотна на
стан,*

*Абы мині усе дзвонив и не
перестав.*

*А тобі жыде хрпаву свиню.
Через твою паленочку из
світа иду.*

Сесь розпущена, смішна співанка наивным и примитивным способом указуе волю русина нашего, лишити штось такое своей подвижности знакомым. Бажаня наших людей лишити штось комусь, є желаня распоряджовати своим маеткам, а то уже юридичный є припадок. Ци звыкли

наші люде тестаменты чинити? Не знаю. Сесь вопрос дає ми гадку, же муй колись то побратим, великий угорський ученый, Тагані Кароль, прошун бы у єднуй бесїдї, котров рочное засїданя Угорского Народописного Общества утворив, призвав угорських народописников, абы изучали и зберали угорського людства юридичні обычаї. Што бл. п. Тагані намірив не шкодило бы и нам. Не собрати, бо туюлько обычаїв таких ледвы маєме, обы на томы собранїи выстало, лем позазберати, што таких ледвы у нас находило быся.

Не хочу так поступати, як давно десь колись помершый наш славный мукачувський каноник и вікарій (містоблюстителюм называли го тогды) генералный Иван Кутка, походив. У Унгварі 1. нов. 1805. г. ч. 4.100 у циркулару воззвав духовники диоцезалнї обы ся змагали собрати "Статуты епархіалнї". Туй тепер не толкую дале сесе общепольное наміренє бл. п. каноника Кутки. Ачей буду мати час и обновлю память сього циркулара. Нынї лем туюлько хочу спомнянути, же кождый священик муг и тогды видїти и убидити ся, як польезно бы было тогды, коли ледвы дахто знав, что и котрї диоцезалнї опредїленія мистят, и што уже з них не має вартость як хосновито бы было познавати цїлі тогды живі правила нашего церковного живота, обы были ся

Карпатська Недѣля

Стр. 4.

1940

ЛИТЕРАТУРА

„Народна Школа“

В числі живучих знаків на укр. літературній мові є й фактор органів Народної Школи. Мовлячи, установлюючи, що перше місце органу не лише мови культурна робота, а й мови народна робота, тобто робота громадянства, тобто робота в інтересах національної держави — це не лише робота, а й робота в інтересах національної держави, тобто робота в інтересах національної держави, тобто робота в інтересах національної держави.

Тим же органом є й робота в інтересах національної держави, тобто робота в інтересах національної держави, тобто робота в інтересах національної держави, тобто робота в інтересах національної держави.

Особливо важливо є та обставина, що читачі укр. преси повинні бути в курсі того, що в Україні в даний час відбувається.

Особливо важливо є та обставина, що читачі укр. преси повинні бути в курсі того, що в Україні в даний час відбувається.

Литературний конкурс цінними нагородами

Решаючи „Карпатська Недѣля“ рішення, що в Україні в даний час відбувається.

Під час роботи в редакції ми зустріли багатьох читачів, які висловили бажання, щоб у „Карпатській Недѣлі“ можна було бачити багато цікавих матеріалів.

На території ужошківської експозиції заведемо систему легітимізації на продажі і перевезення дров.

Для перевезення дров з лісових ділянок до місця продажу (або до місця зберігання) необхідно мати спеціальну дозвілку, яку видає місцевий орган влади.

Не потрібно забувати, що в Україні в даний час відбувається.

Не потрібно забувати, що в Україні в даний час відбувається.

Не потрібно забувати, що в Україні в даний час відбувається.

Геополитичні інтереси историчної правды русинув

Кидь бы геометричні аксіомы не дотикалися до інтересу людей, то вони упростили бы ся. Сисю несперечну истину вусловив англійський філософ ищи у 17-ому віку, айбо она актуальна и днись. Жие, як метод переключень, фальсификаций заміны правды, особливо у вусвітленю общественных проблем, коли возникает потребность у заинтересованных особ, групп, кланув, політичних груп або партій изобразити білоє - чорным, чорное - білым.

Таков днись стала проблема историчного русинства, заведеного стараниями крайних националисту, карьеристу у науки, безпринципных служителей общественнх медий, до рангу „политичного“ из навішованьом бирок, унаследованных из недавнього прошлого. Нич похожего не є у державах реальный демократии. Цивилизовани общества бульше двох десяткув держав, де живут русины, нич не стратили уд признания їх национальности, а наоборот, сесе

знали у придатном случаї навірно як мають справовати и до чого бы было їм ся хотити и держати.

Приведу пак ищи еден приклад. Не лиш зато, бо дуже придатный проуказовати то, же наше душпастьство ледви вадь ницят не мож покивати чи наяку полезну общу роботу. Но оголошаю и передаю читающим и зато, бо дуже тяжко, майже и не мож го найти и читати. Я сам лем у едном единум парохіалном протоколї, а читав ем їх може быти из односто фоліанш[т?]ув, найшов го и то у Тополянї коло Мигальовець. Коли перед 55 роками шовкового попа, йовсянського батька Мигаловича сына, Евгенія, там на фарї нацивив ем. (Ба ци жие чи?) Та у тум протоколї'м читав, же герецький обряд межи усїми своими попами май знающий епискуп, Попович Василь, р. 1840 циркуларом своим 4.554 воззав усї священники диоцезалнї, обы из обрядных книг выписали тоты слова церковно-славянського языка, за котрых не знают, што значат. (Cum praeattacti libri jam fere ante 1000 annos graecis originalibus in linguam quam nunc veteroslavicam nuncupamus, verterentur, fieri non potuit, quin ... complura vocabula ... sensim obsolescerent et finaliter ... poenitus evanescerent suae olim existentiae non aliud, quam quod in praememoratis libris ... vestigium relinquerent). И зачим пудгодом усї книги церковнї и так перечитают, за рук цїлого старо-вадь церковно-славянського языка непознанї слова приберут. И аж сесї и сякі заженут му, овун гадку буде мати, оби сесь словарь якось выпечатав (...eo enitendum constitui, utut unum generale veteroslavicum publicae luci exhibeatur lexicon, quod cunctas... complecteretur voces geminis, latini et hungarici, idiomatis simplicitatibus donandis).

Не треба ми дуже голосно обявляти, же сесь „словарь“ нигда не появився, на знак тому, же попы нашї призыва владыкы свого не послушали и за просьбу владычу ницят не задали. Так ся стало, же р. 1851 патріарх славяновидїня, проф. виднянського всеучилища Миклошич, выдав читавый Словарь старославянського языка.

(дале буде)

Из текста: Сокрыницький Сирохман [Антоній Годинка]: Як выбабрала Вакаро Мигальова сестра с братом, ци як трупт русин русина у ковады, пропасть и погыбель? Унгар. Карпатска Недѣля, 7 януаря 1940 р.

М. К

признание и помуч русинським общественным организациям способствовали консолидации удкрытых обществ.

На нашое глубокое убеждение, поступивши также, нич бы не стратила независима Украина. Тым бульше, же юй будущее, як думають передові учені, политологи, сесе - федерация зимиль, однов из яких, безусловно, буде наш историчный край. На жаль, державна власть, градеклаувавши конституційні права и свободы граждан, поставлений найновішом историйов русинский вопрос оддала на розсужденіе некомпетентных урядников и заангажованных ученых.

Виділося бы, же из провозглашением независимой України будуть утворені условия до критичного переоціненія вшыткого того, што было, навязаное тоталитарнов идеологийов, опрактиковано у нашому краю. Прото сесе ся не стало. Инерция страха и приспособленческого мышления затуляють світло обективного взгляда на нашу историю, духовну и світську культуру, економическое жия и перспективное будущее.

Усе бульше передсвічуємся у тому, же до сих пор над интеллектном современникув тяготіе (видитсья умірена) сталинська догматика, особенно у національному вопросі. Як знаєся, „вождь вшытких народов“ ставив себе теоретиком по национальным проблемам. Сталин изформовав опріділеніе націй из чотирьма ознаками,

котрі на протязі уштыкого совітського періоду служили альфов и омегов у національній політиці, увуйшли до енциклопедий, словарюв, учебникув для разных степенюв освіты, методичних учебникув. Айбо парадокс у тому, што и українська наука и практика не удуйшли уд сталинських догм. Про сесе свідителює и определіє націй, котрое подає новий товмачний словарь українського языка (2000 рук). Порувняйме:

1. „Нация (лат. natio - народ) - исторически сложившаяся устойчивая общность людей, возникшая на базе общности языка, территории, экономической жизни и психического склада, проявляющегося в общности культуры” (Сталин).

2. Нація - конкретно-исторична форма общности людей, соединенных єдним языком и территорий, глубокими экономическими вязаньями, соответственными признаками культуры и характера. (НТСУМ).

Суть обох определієй - єднака, не позиравучи на словесну еквилибристику. Кидь сисі определієня приняты за истину, тогди як они совпадають из нашов реальностюв? Зробім аналіз. В отношені историчну єдности, то каждому мыслящому чоловікови ясно, што ни 46-ручний совітський, ни 10-ручний независимый период, ни досовітські впливня из Востока, не дають основание выкласти її на первый план. Майпризнана англоязыкова энциклопедия XX. віку (The Hutchinsin Enciklopedia) по-

украинцев не мала даже найменшого национального сознания, даже не мала другого национального имени - бульшость містных украинцев називали себе росіянами а у ліпшому разі малоросами, селяни же не називали себе нияк. Се стан примитивный”.

Общность языка. Про нього мож говорити из лексичнуї точки видіня, як славянської в основі, а не из орфоэпичнуї. И се удноситься до поколения пусявойного часу. Ай так не до вшытких особ. Прибульша часть людей разного школованого уровня уберегла материнський язык - бисіду, передавану уд поколения до поколения. Не умиряющим образованием являєся родина, родоводна лексика, котра свойов оригинальностюв и понятностюв отличаєся уд многих славянских языкув: нянько, мамка, дідо (дідик), баба (бабка), стрий (стрийко), стрийна, уйко, уйна и т.д. За сима и другими словами - житя родини, громады, племені, народности, русинский общности. Русинський язык - не „суржик” руського, як назвав український язык Леонид Брежнев. Мавучи у основі славянську корневу систему, вун отличаєся уд других славянских языкув, у тому числі и восточнославянских значительно: майже на каждое другое слово для украинця, котрый хоснує литературный язык, маєся давати його товмачєня.

Ци мож не признавати язык этноса славян, котрый має свои граматичні достижєня за 600-700 рокув? Сесе исторія. Айбо ци мож игноровати мирову практику образования и утверждения держав из дакулькама языками (Швайцария, Белгия, Финляндия) або дисяткув держав из єдним языком (Арабські держави, Латинська Америка), або націй єдного языка: американська и английська, німецька и австрійська.

Не мож иши не учитовати, ош пуд именем єдности языка, вуходячи из ленинської теорії будучого злитія, розумівся руський язык, дійствительно як метод межнационального общєня, унаслідованый брежневсько-сусловських идеологийов: иппен удсі и походить тезис про нову историчну общность „совітський народ”, котра дустала крах из розпадом Союза. Майже туй и корені новуй теорії т. наз. „глобализма”, „интерграции”, котра має стерти національні особености позад выгод транснационального капитала. Сися политика выкликає сопотивленіє слабо развитых народув и крайну його тактику - нинішний межинародный терроризм. Про ню мож говорити лем за период пуся факта прикапчаня до УРСР. Але ко може запротивити, што и у нашеє технизированое время гурські хребти Карпат не являються барьером діла усилення „єдности” из другими регионами держави? А у прошлomu, коли принадлежность до того або другого державного формирования узначалася данинов (податком) у виді издачі худоби - йовсага, птиці, дикорастущих плодув, меда и т. п. у пользу панувущих племен и народностей, тяжкопроходні Карпати уневозможили сяку общность (из восточными сусідами) совсім.

Общность за дакотрими чертами культуры и характера. На протязіні дисятілітій появилось много чого нового, што приблизило культуру и характер их носителей, граждан Украины. У типирішньому світі культура не має гатарув так, як она не мала и колись. У широкому значеніі она формує и характер. Айбо культурні цінности, котрі стали традициями духовнуї жизни, так скоро не стираються, як бы се хотілося дакому, ко руководиться принципом: чом сисі люде не такі, як я? Співанка, хореографічна діяльність, обычаи, обряды, традиції русинув у исполненіи их авторув несуть неповторимое эстетичеськое наслаждение. Зато их авторство официально не признаєся ни у концертних програмах, ни у радиопередачах, ни на телевиденіи. За подчисленями специалистов, жиючі представителі

своему, традиційно дає историчну справку про наш край: Ruthenia авадь Carpathian Ukraine - регион Центральной Европы на южных склонах Карпатських гор - Дом Рутенув або русинув. Покорєна Мадярщинов из 10-го віка, она была частью Австро-Мадярщини до первой мировой войны. Поділена межі Чехословакийов, Польщов и Румунийов у 1918 році, мала єден день независимости у 1939 році, айбо нараз же была окупована Мадярщинов, за тым Совітским Союзом у 1944 році, а у 1945-1946 была прикапчана до Украинської СРСР.

Туй мож бы опротестовати отдільні формульованя, айбо так ся розпорядила исторія, и сесе „розпоряжєня” нияк не мож раховати винов пудкарпатських русинув. Историчнов правдов є тото, што русинськое национальное самосознание утвердилось на много скорше, як украинськое у других регионах держави. Оно выразительно проявило себе в середині 19. ст. знаменитим „Я русин был, есмь и буду” А. Духновича. Тарас Шевченко, оспівувуючи Украину, не уживав слово „українець” и не муг уживати из простої причины - такого понятия у тото время не существовало.

Извѣстный социолог европейского уровня полит-емигрант из Чехословакии М. Шаповал, у 1927 р. у роботі „Велика революция и украинська освободительна програма”, анализувучи причины поражения украинской революции 1917-1921 pp. писав: „Бульша часть